

35930

„TRIBUNA“

ȘI

TRIBUNIȘTII

DE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IOAN SLAVICI

ORĂȘTIE,

„MINERVA“, INSTITUT TIPOGRAFIC, SOCIETATE PE ACȚII.

1896.

„TRIBUNA“

ȘI

173

TRIBUNIȘTII

DE

IOAN SLAVICI

ORĂȘTIE,

„MINERVA“, INSTITUT TIPOGRAFIC, SOCIETATE PE ACȚII

1896.

PREFAȚĂ.

Se petrece de cât-va timp în viața noastră publică un lucru de necreșut: »*Tribuniștii*« sunt combătuți fără de cruțare chiar în coloanele »*Tribunei*«.

Orîși-cine ar fi vinovat de lucrul acesta, e pentru Românii ađi în viață o rușine că el se poate petrece.

Dacă vinovați sunt »*Tribuniștii*«, e c rușine că ei aű putut să întemeeze »*Tribuna*« și să aibă, timp de peste dece ani, înrîurire hotărîtoare în viața noastră comună; iar dacă nu ei sunt vinovați, e lucru afară din cale desgustător să-i vedem grăiți de rău chiar în coloanele organului de publicitate, pe care ei l'aű întemeiat cu multă muncă și mari jertfe și pentru care ei aű suferit peste dece ani le temniță.

Aşa ori aşa, ruşinea nimic nu poate s'o şteargă.

De aceea, efectul faptelor petrecute la Sibiiu e demoralisator: nu numai »*Tri-buniştii*« învinşi, ci tot-d'odată şi învingătorii lor se simt strîmtoraţi; cercurile politice române toate sunt deprimare; masele mari ale poporului stau deşorientate; amicii şi aliaţii Românilor şi-au pierdut de odată iluziunile, pe care şi-le făcuseră despre destoiniciile politice ale Românilor. Suntem în starea morală a unei oştiri, care după multe victorii a suferit o înfrîngere, şi singurii duşmanii noştri jubilează.

Eû sunt cu toate aceste stăpînit de simţemîntul, că nu avem noi Românii cîvinte de a fi deprimăţi, şi n'aş avea pentru multele mele ocupaţiuni cuvenita linişte sufletească, dacă nu mi-aş face datoria, dîndu-mi silinţa de a propaga simţemîntul acesta.

Ochii mei sunt îndreptaţi mai ales asupra marelui mulţim de oameni cu suflet curat, care iau parte la viaţa publică mai

mult cu inima decât cu mintea, și ast-fel, pe cât de ușor se însufleteșc, pe atât de ușor se și descuragiază, când sunt surprinși de întâmplări ca cele petrecute de curînd la Sibiiu.

Adevărata cauză a deprimării, de care sunt cuprinși, sunt ilusiunile ce și-aă făcut despre destoinicia noastră politică. Noi, care cunoaștem mai bine lucrurile și oamenii, nu ne-am făcut aceste ilusiuni: ceea-ce pentru dînșii e o surprindere, pentru noi e un lucru de mult prevădut, în vederea căruia am făcut toate pregătirile.

Dator e dar fie-care dintre noi să le arate, cum frămîntarea, prin care trecem, nu e decât o fasă în desfășurarea spre bine a vieții noastre comune.

Cu toată rușinea pe cara am pățit'o, noi stăm ađi neasămănat mai bine decât la anul 1884, când s'a întemeiat »*Tribuna*«, și nimic în lumea aceasta nu mai poate să șteargă efectele lucrării sevîrșite de noi în timpul celor din urmă 12 ani, nimic nu mai poate să ne întoarcă unde am fost. Cu »*Tribuna*« a intrat în viața

noastră comună un nou rînd de oameni, care au dat lucrării noastre culturale un nou avînt și luptelor noastre politice o nouă direcțiune, care reprezintă în dezvoltarea noastră națională un nou curent. Curentul acesta, slab la început, a crescut din an în an și a ajuns în cele din urmă a toate covîrșitor, fiind-că el pornia din simțemîntul, că prin orginea noastră, prin destoiniciile noastre particulare și prin pozițiunea noastră geografică, noi, Românii, deși risipiți în mai multe state, avem aceleași interese și suntem meniți a purta împreună aceeași grea și frumoasă sarcină în Orientul Europei.

Era lucru firesc, că aceia, cărora nu le-a fost dat să înțeleagă menirea aceasta și să se însuflețească pentru ea, s'au dat, căutând foloase mai apropiate, la o parte și au cădut unul câte unul.

Tot atît de firesc lucru era, ca unul câte unul să cadă și cei ce au mers cu curentul reprezentat de »*Tribuna*« fără-ca să-l înțeleagă, și ast-fel fără ca să-și poată da seamă încotro sunt duși.

Și dacă nu ne-am speriat, noi Românii, când au căzut oameni ca Dr. A. Mocsonyi, V. Babeș, P. Cosma, Iosif Gall ori Miron Roman, care stătuseră mai înainte în picioare, mai puține cuvinte de a ne speria avem, când vedem căderea unor oameni, care numai după intrarea lor în cerentul »tribunist« au ajuns să însemneze ceva în viața noastră comună.

S'a făcut de la 1884 încoace în mijlocul nostru o selecțiune și s'au adunat la o parte, împrejurul »*Tribunet*«, toți cei ce au credință în viitorul frumos al neamului românesc.

N'avem să ne speriam, când ne încredințăm că au intrat în rîndul celor aleși și câți-va oameni cărora le lipsesce credința aceasta, și că aceștia nu vor să meargă până în sfîrșit pe calea în care au fost trași de curent.

D-l Dr. Ioan Rațiu, bătrîn simpatic și venerabil, român verde ca stejarul, dar om din vechea generațiune, care nu cu-noasce trecutul neamului românesc, nici literatura românească, nici curențele de

idei ce frământă societatea românească, era străin în mijlocul tinerilor care se inspiră din conștiința poporului și privesc toate lucrurile din punctul de vedere al menirii întregului nostru neam românesc. S'a încălzit bătrânul, când a vădut însuflețirea produsă de acești tineri, și se simția măgulit în pozițiunea ce i s'a creat în urma căderii d-lui V. Babeș. Stejarul bătrân însă nu mai poate să fie transplantat, și bătrânul Dr. I. Rațiu nu mai putea să înțeleagă rostul politicei în serviciul căreia lucra, ci trebuia să fie condus de tinerii ce-l ridicaseră în primul plan.

Era deci în natura lucrurilor să-și piardă sărita; îndată ce a fost lipsit de conducerea aceasta.

Cu atât mai puțin puteau să stărue în calea ce apucaseră alți doi oameni, altfel foarte simpatici, d-l Iuliu Coroianu și d-l Gheorge Pop de Băsești. Unul, »*Gyuri bácsi*«, a făcut odată parte din clubul kossuthist, iar cel-lalt, »*Gyula barátom*«, e prototipul Românului crescut în spirit maghiar, care vede mântuirea numai

✓ în Kossuth. Amîndoi acești »fruntași« au luat numai în silă parte la politica dinastică, pe care o reprezintă »*Tribuna*«, și n'au înțeles nici odată, cum »*Tribuniștii*« pot să vorbească de interesele mari ale întregului neam românesc și să fie cu toate acestea propagatori călduroși ai tradițiunilor de neclintită alipire către Casa de Austria. Numai mulțumită înrîuririi Părintelui Dr. V. Lucaciū, ei au luat parte la acțiunea politică reprezentată de »*Tribuna*«, care era contra educațiunii lor politice și sociale. Locul lor firesc era alături cu d-l Dr. A. Mocsonyi și alături cu Metropolitul Miron Roman, care înainte de 1870 a declarat într-o întrunire electorală că mintea îi este cu guvernul, iar inima cu Kossuth.

Ei bine, ce s'a petrecut de curînd la Sibiiū?

S'au dat pe față aceste deosebiri de vederi, care tot-deauna au existat.

Noi, cei ce cunoaștem lucrurile mai de aproape, știm de mult și am spus'o

în nenumărate rînduri, că de aici din București se lucrează cu mare rîvnă și cu multe mijloace pentru adunarea la un loc a tuturor elementelor, ce peste Carpați sunt accesibile pentru o politică îndreptată contra Austriei. Iar Maghiarilor le vine la sîcoteală lucrarea aceasta, pentru o sută și unul de cuvinte.

Convingerea noastră e, că nu e rău să se facă gruparea aceasta.

Odată, cînd noi »*Tribuniștii*« ne dam încă silința de a îndupleca pe d-nul Dr. Alexandru Mocsonyi să se pună în fruntea mișcării naționale, d-sa ne-a răspuns: »Nu! eă trebuie să mai staă în rezervă, fiind-că lumea mă crede pușcă încărcată și s'ar încredința, dacă aș eși din rezervă, că sunt pușcă goală!«

Unul dintre cele mai frumoase merite ale noastre e, că lumea s'a încredințat despre aceasta.

Nu e rău ca lumea să se încredințeze, că și d-l Dr. Ioan Rațiu e tot pușcă goală, după ce s'a despărțit de noi.

Să se adune, dacă se pot, cu toții la un loc, căci de aceasta nu noi avem să ne speriam.

Cuvinte de a ne speria am avea, numai dacă i-am vedea risipiți pe cei din-tâi adunați; aceștia însă, nu numai sunt cu toții la un loc, ci au și crescut fiecare dintre dînșii prin vîrstă, prin experiențe, prin lucrarea ce au săvîrșit și prin jertfele ce au adus în timp de 12 ani, precum și prin legăturile lor azi mai întinse.

Ei și fără de »*Tribuna*«, ba chiar și grații de rău în coloanele »*Tribunei*«, rămân tot ceea-ce au fost, în vreme-ce »*Tribuna*« fără de dînșii e o vorbă goală, pe care oamenii cu judecată nu mai pun nici un temei.

Sunt dar nedrepți aceia care le fac »*Tribuniștilor*« de baștină imputarea, că trebuiau să ferească neamul românesc de rușine, asigurând »*Tribuna*«, pentru ca nimănui să n'o poată smulge din mânilor lor. Ei aveau să țină seamă de interese mai mari decât această asigurare pentru dînșii a unui organ de publicitate, pe care ei

l'au întemeiat și tot ei pot să-l reîntemeieze, când va cere trebuința.

Gândul meu e să arăt, că aceste interese au fost salvate și că ast-fel, în urma celor petrecute de curînd la Sibiiu, desfășurarea vieții noastre politice a intrat în o fasă, pentru cauza națională mai priincioasă decât cea trecută.

Voiu expune deci în trăsături generale:

- I. Situațiunea de la 1884;
  - II. Greutățile întemeierii „*Tribunei*“;
  - III. Efectele lucrării „*Tribuniștilor*“;
  - IV. Causele retragerii domnului Dr. Ioan Rațiu;
  - V. Situațiunea actuală.
-

I.

Situațiunea de la 1884.

Românii din Ardeal, veacuri de-arîndul, au fost conduși de Episcopii lor, și sub conducerea aceasta s'au ridicat încetul cu încetul la starea în care i-a găsit era constituțională, inaugurată în vîrteua diplomei împărătești emise în Octombrie 1860.

Intrînd în luptele constituționale, ei în curînd au trebuit să se convingă, că Episcopii, chiar în vîrteua pozițiunii lor, nu pot să aibă cuvenita independență spre a conduce lupte politice.

În fruntea bărbaților, care au recunoscut acest adevăr, se aflau: răposatul Gheorghe Barițiu, dl V. Babeș și d-l Dr. Ioan Rațiu. Până la 1867 însă, silințele lor au rămas zădarnice, fiind-că Românii susțineau guvernul față cu opozițiunea națională maghiară și ast-fel puteau să fie conduși de Episcopi. După încheierea pactului dualist însă, trecînd Românii în opo-

sițiune, Episcopii nu mai puteau să păstreze conducerea decât fiind gata de a se expune să fie scoși de guvern din pozițiunile lor. Ast-fel Metropolitul Ștercașuluț, care ținea să conducă lupta și contra guvernului, a fost nevoit să se retragă din scaun, iar Metropolitul Șaguna, care ținea să-și păstreze pozițiunea, om tot-deauna corect, a rostit vorbele: *Flere possem, sed juvare non*, și a sfătuit pe Români să se împace cu starea de lucruri creată cu învoirea monarhului lor.

De aci înainte dar, Românilor, care nu se împăcau cu această stare de lucruri, nu le rămânea decât să se organizeze și să urmeze lupta sub conducerea unor oameni independenți.

E lucru invederat, că această nouă organizare nu se putea face decât în luptă cu Episcopii, foștii conducători. Guvernul, pe care voiau să-l combată Românii, era compus din oameni, care-și dedeau seama și despre cele ce se petrec și despre mijloacele ce le steteau la îndemână, spre a îndupleca pe Episcopi să se folosească de

înriurirea lor spre a zădărnici silințele așa numiților „matadori” sau „ante-luptători naționali”. Ast-fel Episcopii erau strîmtorați între guvern și opozițiunea națională română și în strîmtorarea aceasta nu le rămânea decât să caute a se pune bine și cu unii și cu alții, făcînd pe față serviciile cerute de guvern și dînd pe sub mână ajutor „ante-luptătorilor”.

Așa s'a și făcut. *Ante-luptătorii*” purtau lupta în înțelegere cu Episcopii; această înțelegere însă nu putea să fie fățișă: toate se hotărau în „consfătuiri intime”, din care nu putea să transpire nimic în public, și marea mulțime a cetățenilor trebuia să meargă orbiș înainte, pe parola matadorilor, fără ca să scie încotro e dusă.

Guvernului îi venia de minune această „tainică” legătură dintre opoziționalii independenți și Episcopii atîrnători de dînsul: n'avea decât să pună șurubul în cele două Metropoli, pentru-ca Românii să discute, să se certe între dînșii și să nu hotărască în cele din urmă nimic.

E lucru invederat, că în așa fel puteau să stee toți Românii adunați la un loc, căci parola era: „*Voi să nu faceți nimic fără de noi, noi să nu facem nimic fără de voi și toți împreună nimic să nu facem*“, ceea-ce intra și în vederile guvernului.

Această promiscuitate politică se numia apoi „*solidaritatea națională*“.

În asemenea „*solidaritate*“ nu puteau să trăiască decât oameni, care nu și-au dat încă seama despre ceea-ce vor, nici mai ales despre ceea-ce au să facă, pentru-ca să ajungă la împlinirea vrutei lor. Acela, care scie ce vrea și ce are să facă, nu umblă cu doi bani în trei pungi, ci-și fixează scopul clar văzut și merge cu hotărîre bărbătească înainte, fie chiar și dacă s'ar vedea singur.

Din simțemîntul acesta a pornit convocarea Conferinței dela Sibiiu (1881), în care cestiunile au fost discutate, ce-î drept, tot în „*consfătuire confidențială*“, dar hotărîrile au fost enunțate, ca pro-

gram național, în auzul tuturor, în fața lumii întregi.

Abia acum, după ce masele mari au fost angajate în mod conștient în luptă, s'a simțit pretutindenă că există în Carpați un conflict serios, și guvernul ungar a fost nevoit și el să recunoască, că trebuie să se facă ceva pentru înlăturarea acestui conflict.

Acesta e timpul, când răposatul Ioan Brătianu a inaugurat în România politica de apropiere către Austro-Ungaria. Apropierea aceasta dictată de interesele statului român, nu putea să fie condiționată; era însă în natura lucrurilor, că bunele relațiuni dintre România și Austro-Ungaria nu pot să aibă cuvenita soliditate, câtă vreme o însemnată parte din poporul român e nevoită a purta o grea luptă contra guvernului ungar.

Guvernul ungar de atunci nu era însă destul de tare, ca să cuteze a înfrunta opiniunea publică maghiară prin o sinceră încercare de a rezolva în mod serios conflictul. El și-a dat dar silința

de a produce în afară aparențele unei resolvări.

În vederea acestui scop, el s'a folosit de mijloacele de înduplecare, de care dispunea față cu Episcopii.

În ajunul alegerilor de la 1884 s'a întrunit la Budapesta o conferență națională română presidată de Metropolitul Miron și a stabilit un program, pe baza căruia urma să se organizeze un partid național român guvernamental.

După înțelegerea luată de „*ante-luptători*” în „*consfătuiri intime*” acest partid guvernamental avea să lucreze în înțelegere cu cel opozițional organizat pe baza programului stabilit la 1881 în conferința de la Sibiiu. Președintele acestui partid, Părintele Vicar Nicolae Popea, nefiind accesibil pentru această politică de duplicitate, s'a retras din comitet, iar președința a luat-o d-l Partemie Cosma, soțul unei nepoate de frate a Metropolitului Miron și cel mai intim dintre oamenii de casă ai acestuia.

Ast-fel toate elementele erau adunate din nou la un loc, »*solidaritatea*« se »*cimentase*« mai bine decât ori-și-când și guvernul era sigur, că n'au Românii să mai pornească nici o acțiune superătoare pentru dînsul și că, în schimbul câtor-va concesiuni de natură personală, va putea să obție din partea Românilor o manifestațiune de mulțumire generală.

Știm cu toții cât de amarnic s'a înșelat guvernul și ce mare rușine aŭ pățit toți cei-ce aŭ luat parte la »*cimentarea*« acestei »*solidarități*«.

Prea proști ar fi trebuit să fie Românii, pentru ca să fie înșelați prin o intrigă atît de primitiv țesută. S'aŭ găsit între dînșii pretutindenii oameni neasemănat mai deștepți decât »*matadorii consolidați*«, și în timp foarte scurt lumea a fost luminată și știa ce are să facă.

Nu cum-va ne-am prostit noi Românii în timpul celor din urmă 12 ani, ca să fie cu puțință ađi ceea-ce atunci n'a fost!?

Suntem în ajunul sărbărilor milenare, și guvernului ungar se află în o strîmtoare neasemănat mai mare decât cea de la 1884. Căci a făcut el pregătirile lui, dar am făcut și noi pe ale noastre, și în țară, și în lumea cea mare.

Simt Maghiarii cum stau în fața mileniului lor, noi însă știm la ce au să se aștepte.

E deci lucru firesc, că ei au pus toate șuruburile și le strîng mereu de vre-o doi ani de zile, că doară vor produce în afară impresiunea că e pace și liniște în regatul ungar.

Că sunt gata să facă și oare-care concesiuni, asta o credem și noi: vorba e numai ce fel sunt concesiunile, pe care e în stare să le facă actualul lor guvern.

D-l Dr. Ioan Rațiu o va fi știind poate și aceasta; noi știm numai, că după-ce timp de doi ani de zile a căutat mereu pretexte de a se despărți de tovarășii săi de luptă, a provocat în cele din urmă un scandal public, ca să marcheze situațiunea.

Ei bine, după-ce s'a desfăcut de «*Tribuniști*» așa numai singur cu Gyuri bácsi și cu Gyula barátom n'are să rămâe d-l Dr. Ioan Rațiu.

Cu cine are să se însoțească?

Singura primejdie e să vedem pe d-l Dr. Ioan Rațiu alături cu d-l Dr. Aurel Mureșianu, iar la mijloc pe d-l Dr. Alexandru Mocsonyi cu câte-va fețe sfinte în dosul său.

De atâta lucru să se sperie Românii ađi, la anul 1896?

Dar nu s'au speriat nici la 1884, când unii dintre cei-ce ađi luptă în primele rînduri erau «*băeți*», iar «*băeți*» de ađi erau copii!

Au trecut timpurile, când atitudinea Românilor din țările coroanei ungare putea să fie hotărîtă în «*consfătuiri intime*», azi ea e hotărîtă de cei mai mulți, care stau în continuă atingere cu masele mari ale poporului, pe care nu le poate stăpâni decât acela care ține seamă de pornirile lor legitime.

Dacă va ținea d-l Dr. Ioan Rațiu și de aici înainte seamă de aceste porniri va rămânea tot la înălțimea, la care s'a ridicat luptând alături cu noi, iară noi vom sta jos, ca niște oameni mici și nebăgați de nimeni în seamă, dar' mulțumiți, în fundul inimii lor, că lucrurile se petrec, și fără ca ei să intrevie, tot potrivit cu vederile lor.

Iar dacă nu va ținea d-l Dr. Rațiu seamă de pornirile legitime ale Românilor, d-sa va putea, asta i-am mai spus-o încă sunt acum doi ani, să se întoarcă în toată tigna la *Turda*, ducând cu sine plăcutele suveniri ale unei măriți trecătoare.

II.

Greutățile întemeierii „Tribunei“.

Metropolitul Andreiu a înființat pentru propagarea ideilor sale, din averea sa privată, o tipografie și o foaie, „*Telegraful Român*“. Voind să asigureze și pe viitor propaganda aceasta, el a hotărât prin testamentul său, ca tipografia să fie administrată de o comisiune instituită de dînsul, iar redacțiunea foii s'o aibă, cât va trăi și va voi, omul său de încredere, Părintele asesor Nicolae Cristea.

În curînd după moartea Metropolitului Andreiu, „*Telegraful Român*“ a devenit organul admiratorilor răposatului, dintre care cei mai activi erau tinerii cu educațiune germană, grupați împrejurul Vicarului Nicolae Popea.

Eram și eu în rîndul acestor tineri, cu care mă împrietenisem la universitatea din Viena.

Chiar mai înainte de a ne fi terminat studiile, noi colaboram la „*Telegraful*“

Român", și încă în timpul celui din urmă războiū am luat între noi înțelegere să ridicăm foaia aceasta în fruntea mișcării literare din Ardeal și să o scoatem de trei, apoi de patru ori pe săptămână, și în cele dip urmă în fie-care zi.

Prima noastră faptă îndrăsneată a fost introducerea în Ardeal a ortografiei fonetice.

Adi ne este tuturora lucru invederat că dacă unul și același popor suntem cu toții, aceeași limbă avem s'o vorbim, în același fel avem să scriem, aceleași tendințe culturale trebuie să le avem. Atunci însă eram socotiți drept niște trădători, fiind-că enunțaserăm principiul, că în materie de desvoltare culturală română România e supremul arbitriu pentru toți Românii. Ast-fel n'a fost cu puțință să introducem chiar în coloanele „*Telegrafului Român*“, ortografia publicațiunilor din România: prea am fi jignit pe frații noștri „bine-simțitori“. Cel mai capabil dintre noi, d-l Ioan Bechnitz, a stabilit o ortografie fonetică întemeiată pe principiile

emise de cei mai cu auctoritate dintre filologii apuseni, și cu această ortografie s'a tipărit deocamdată, timp de doi ani, un supplement literar al „*Telegrafului Român*“.

A doua faptă îndrăsneată a fost atitudinea noastră bine precisată în timpul războiului trecut.

Crescuți la școala Metropolitului Andrei, noi am ajuns încetul cu încetul să ne facem un fel de religiune din tradițiunile dinastice ale poporului, din care am esit. Trăiam însă în continuă atingere cu oameni, care luau această religiune a noastră drept o aberațiune. A trebuit să ne dăm silința de a ne îndreptă, dacă nu cum-va ei au dreptate. Ast-fel, mai înainte de a ne croi calea, am pus urechea la inima poporului, pe care bine îl cunoaștem, am scrutat istoria, am cetit multe cărți, am ascultat multe păreri, ne-am dat seama de împrejiurări, și am ajuns în cele din urmă la convingeri clar formulate, de care nu ne mai putem lepăda, fiind-că ele fac parte din cea mai intimă fire a noastră.

Am eșit noi Românii în a doua jumătate a veacului XIX pretutindenî la iveală și am crescut și am ajuns în cele din urmă un factor, de care trebuie să se ție seamă în toate combinațiunile politice europene, numai însă pentru că providența a rînduit ca interesele Casei de Austria să ceară conservarea poporului românesc. Noi, care știm de câte-ori copitele cailor căzăcești au călcat lanurile de pe pămîntul ađi înfloritoareî Româniî, ne gîndim cu groază la soarta ce am fi avut'o, dacā Austria n'ar fi fost destul de tare ca să-și apere interesele, impunēndu-le Cazacilor retragerea.

De aceea sîngele ni se turbură, cānd vre-un Român își ridicā glasul contra Austriei.

Nu pentru-cā ne-a iubit, ci pentru-cā era interesată, Austria ne-a ocrotit cānd eram slabi, și nu pentru-cā o iubim, ci pentru-cā suntem interesați, avem noi Romāniî toți să ne rezemām de ea și să-î creștem puterile, pentru-ca reazāmul nostru să fie tare. Prin aceasta numai intrām

în combinațiunile Europei apusene, care e și ea interesată ca Austria să fie tare.

De aceea inimile noastre s'au înveselit, când Ioan Brătianu venise în ajunul războiului la Sibiiu, și au fost cuprinse de adîncă întristare, când el a fost nevoit să se ducă la Livadia.

Nu e în mințile noastre loc pentru gândul că e pentru Români noroc alătura cu Rusia, și, oameni cu inima deschisă, noi am și mărturisit-o aceasta fără de încunjur.

Numai de nevoie, numai în cea mai mare strîmtoare pot Români să-și lege soarta de a Rusiei, care nu are nici un interes ca să existe neamul românesc.

Bine-cuvîntată ne-a fost decî diua, când ne-a venit vestea că Ioan Brătianu a reușit, în sfîrșit, să stabilească legături de încredere între România și Austria, între Regele Carol și Împeratul nostru. „Acum — ne-am zis — Carpații nu ne mai despart; cătanele și curcanii una sunt, ca odinioară când Michaiu-Vodă își apăsă

țara, luptând contra dușmanilor Împăratului.“

Ori-și-cât de ademenitor ar fi însă gândul acesta, noi nu puteam să credem în el, câtă vreme datorî eram să purtăm o grea luptă contra guvernului ungar.

Ar fi trebuit deci să ne bucurăm, când am aflat că „*frunțașii*“ s'au înțeles între dînșii, ca să curme lupta aceasta prin resolvarea conflictului dintre Români și Maghiari.

Nu era însă vorba de o resolvare.

Guvernul ungar, strîmătorat de sus, ținea să obție din partea Românilor o manifestațiune de generală mulțumire și era gata să facă, în schimbul acestei manifestațiuni, câte-va concesțiuni.

Urzitorii politicei de „*solidaritate*“ luăseră deci toate măsurile, ca simțemîntul comun al Românilor să nu se poată manifesta decât printr'înșii.

Cele două partide române cuprindeau în ele pe toți oamenii cu oare-care trecere, și ast-fel presidenții acestor partide,

Metropolitul Miron și d-l P. Cosma, erau reprezentanții autorizați ai tuturor Românilor din regatul ungar.

Pentru-ca nici prin presă să nu se poată manifesta vre-o notă discordantă, partidul presidat de Metropolitul Miron a înființat o foaie, «*Viitorul*» iar cel presidat de d-l Cosma a hotărât înființarea unui ziar cotidian.

Nu mai încăpea îndoială, că se vor găsi printre Români și oameni, care nu se mulțumesc cu concesiunile făcute de guvern: în fața manifestațiunii unanime a tuturor «frunțașilor» însă, glasul acestor oameni **obscuri** ori nu se auzea, ori n'avea să fie băgat în seamă. Ei în tot cazul erau elemente extreme, și ambele părți erau interesate să-i presinte ca «*intransigenți*», «*ultraiști*», «*daco-români*», «*agitatori primejdioși*», care se inspiră «*din afară*».

De aceea câți-va tineri ardeleni, care trăiau în România, au fost puși prin agenți provocatori la cale ca să producă aparențele unei «*iredente române*».

Urzitorii «*solidarității*» încurajau «*iredenta*» aceasta, pentru-ca să «*sperie*» pe Austria, iar guvernul ungar avea agenții lui secreți printre iredentiști, pentru-ca să poată provoca manifestațiuni compromițătoare pentru Români, când ar avea trebuință de ele.

E deci lucru invederat, că toți oamenii serioși se feriau să nu fie puși în rîndul «iredentiștilor».

Lipsa de pricepere a Metropolitului Miron a zădărnicit, cu toate aceste, planul urzit cu atîta «*circumspecțiune*».

Noi tinerii de la «*Telegraful Român*», convinși că nimeni mințind și în sus și în jos nu poate să servească interesele patriei ori ale neamului, ne-am simțit datori să spunem adevărul asupra simțemintelor poporului român.

Dacă om chibzuit era, Metropolitul Miron nu asculta de d-l P. Cosma, omul tot-deauna lipsit de bunul cumpăt, ci ne lua drept o cantitate neglijabilă și ne ignora. Putea s'o facă, fiind-că eram oameni nebăgați de nimeni în seamă. Cei doi

președinți însă au ținut să ne înăbușe glasul cu ori-ce preț și în vederea acestui scop au săvârșit un act de violență, care a indignat lumea, a tras luarea aminte asupra noastră și ne-a scos deodată în primul plan.

Pavêza noastră era Părintele Nicolae Cristea, pe care nimeni nu putea să-l scoată din redacțiunea «*Telegrafului Român*», și care admitea vederile noastre, ca fiind conforme cu ale fericitului fondator.

Metropolitul Miron a siluit deci voiața Părintelui Cristea, prin alternativa: «*ori renunți de bună voie la redacțiune, ori te destituiesc din pozițiunea de asesor!*»

Astfel a ajuns Metropolitul Miron să înăbușe glasul nostru, să iea din mânilor noastre foaia ridicată de noi în fruntea mișcării literare din Ardeal și să se facă stăpân pe «*Telegraful Român*».

Voiau arăta, cum tot ast-fel d-l Dr. I. Rațiu a siluit pe d-l Eugen Brote să declare că a vîndut «*Tribuna*» și cum s'a făcut însuși stăpân pe acest diar întemeiat

de noi, fără că el să-i fi fost vreodată vîndut.

La acest loc mă mărginesc numai la constatarea analogiei dintre cele ce s'au petrecut la 1884 și cele ce se petrec adî, pentru-ca cetitorii să fie cu atît mai primitori pentru simțemîntul, că aceleasi fiind cauzele, tot aceleași aũ să fie și efectele.

Scoși din redacțiunea » *Telegrafului Român*«, »băieții« de la 1884 și-aũ dat seama despre datoriile lor și s'aũ îmbărbătat: tot așa aũ să facă și »băieții« scoși din redacțiunea » *Tribunei*«, și o vor face cu atît mai ușor, cu cît stăm în dosul lor si noi, care nu mai suntem băieți.

Știam noi atunci, că toți » *fruntașii*« se vor ridica în contra noastră și că pre-tutindenii vom fi întimpinați cu neîncredere; știam că guvernul ne va prigonii pentru dinasticismul nostru cum pe nimeni nu a prigonit încă; știam că mult avem să ostenim și mari jertfe vom avea să aducem; ne știam însă în concordanță cu simțemîntul comun al fraților noștri, avem

încredere în bunul simț al lor și de aceea am mers fără de șovăire înainte.

Nu e pentru neamul românesc, în actuala lui fasă de desvoltare, mai mare nenorocire decât un simulacru de împăcare cu Maghiarii: n'au voit oamenii nostri politici s'o înțeleagă atunci aceasta, dar au înțeles-o oamenii cu bun simț practic, care dimpreună cu noi, în timp de câte-va săptămâni, au adunat capitalul pentru înființarea «*Institutului Tipografic*», în editura căruia a apărut «*Tribuna*».

Iar câte-va săptămâni în urmă, conferința electorală întrunită la Sibiiu, s'a pronunțat contra politiceii de «*solidaritate*», a hotărît prezentarea memorandumului, a făcut loc pentru «*Tribuniști*» în comitetul executiv, al cărui președinte a fost ales răposatul Gheorghe Barițiu și din care d-l P. Cosma a fost nevoit să se retragă.

Am învins, dar ne-am și făcut dușmani.

Era, înainte de toate, lucru definitiv stabilit, că noi am «*sămenat zizanie*» între Români, că facem «buna înțelegere fră-

tească» peste putință, că suntem element distructiv și că trebuie, prin urmare, să fim *înlăturați*, pentru-ca lucrurile să meargă bine.

Lupta pentru înlăturarea noastră s'a pornit în trei direcțiuni: prin ruinarea «Institutului Tipografic», prin izolarea «*Tribuniștilor*» și prin lovituri din ce în ce mai grele date celor ce susțineau «*Tribuna*».

N'am să intru aici în amănuntele acestei lupte, ci mă mărginesc la resummarea rezultatelor ei.

«*Tribuna*» e creațiunea unui om fără preocupări politice, pe care numai puțin îl știu, amicul meu Ioan Bechnitz, nepotul unui neguțător trecut în timpul eteriei de la București la Sibiiu. Om cu pozițiune materială independentă și necăsătorit, d-l Bechnitz putea să-și petreacă viața lucrând potrivit cu înclinările sale literare, și de la întoarcerea sa din Germania el a trăit numai pentru «*Telegraful Român*» și în urmă pentru «*Tribuna*». El m'a înduplecat să iau sarcina de director al diarului; el a ales numele «*Tribuna*»; el

a hotărît formatul, literile, împărțirea, maniera de redactare, ortografia, tonul, ba chiar și limba diarului.] Nu scria domnul Bechnitz pentru «*Tribuna*»; el era însă conducătorul lucrării noastre.

[Era, înainte de toate, lege, că temele pentru articole aū să fie discutate, iar articolele au să fie scrise acasă, în toată liniștea, apoi cetite cu dînsul mai înainte de a fi date la tipar. Diminețile el era cel dintâiu în localul redacțiunii, și în vreme ce noi lucram la partea tehnică, el răsfoia diarele și ne aduna informațiuni, ne trăgea luarea aminte asupra articolelor mai importante și ne dădea explicațiuni. Serile el era cel din urmă în localul redacțiunii. După ce făcea revisiunea paginilor până la cea mai mică notiță, stabileam împreună materia pentru numărul viitor, și eu plecam, el rămânea să mai cetească odată exemplarul de probă și să dea ordin pentru expedițiune.]

x Sarcina de a administra Institutul Tipografic o primise alt om fără de preocupări politice, d-l Dr. Aurel Brote, de

asemenea om cu pozițiune materială independentă.

Director al băncii de asigurare »*Transilvania*«, d-l Brote nu putea să trăiască numai pentru »*Tribuna*«: orele sale libere și întreaga sa inimă însă erau ale »*Tribunei*«.

Având să ne luptăm cu tot ceea-ce este autoritate, eram pregătiți să ajungem în curînd la sleirea capitalului adunat de acționarii »*Institutului*«. Erau puțini cărturararii români care aveau curagiul civic de a se abona la »*Tribuna*« și un însemnat număr din abonamentele »*Tribunei*« era făcut pe nume false, fiind-că atât autoritățile politice, cât și cele bisericești, persecutaū pe persoanele trecute în lista noastră de abonați, pe care și-o procuraū de la poștă. Acela, care știe ce va să dică a întreținea un diar, va înțelege neliniștea d-lui Dr. A. Brote, care vedea cum din di în di suntem tot mai aproape de situațiunea, în care va trebui să lichidăm. În fie-care di el făcea expunere despre abonamentele diarului în comparațiune cu

aceeași și din anii trecuți. Sporul era aproape constant, cu vre-o 0,70 mai mare, dar trebuiau să treacă ani pentru-ca să ajungem la 2000 de abonamente, care acopereau după socotelile d-sale cheltuelile. Ne făcea deci în fie-care săptămână o expunere despre câștig și pierdere: câștigul era din și în și mai mare și pierderea din și în și mai mică, dar cu capitalul de 40.000 fl. și perderile mai mici ne-aū dus, după trei ani, la situațiunea, de care atât de mult ne temeam.

Am început deci să subscriem polițe, pe care nu le mai puteam pune în sarcina »*Institutului*«, adecă să acoperim o parte din cheltuelile diarului cu banii noștri.

Cheltuelile aceste aū fost purtate și ele tot de cei-ce contribuiseră pentru întemeierea »*Institutului*« orī osteniaū pentru susținerea lui.

Iar astăzi d-l Dr. Ioan Rațiu, care atunci nici în clin nici în mânec n'avea a face cu noi, se ridică în fața »*națiunii*« și strigă: »*mie mi se cuvine Tribuna!*«

Bine, dar avem pretențiunea de a trăi în mijlocul unei societăți culte. Care e în societatea aceasta pozițiunea d-lui Dr. Ioan Rațiu față cu d-nii Ioan Rechnitz și Dr. Aurel Brote?

Și care îi este pozițiunea față cu noi cei-lalți, care avem și preocupări politice?

După ce d-l Dr. Alexandru Mocsonyi a cerut lichidarea, pe care noi o amânaserăm cu mari jertfe, d-l Eugen Brote a cumpărat, prin licitațiune, »*Institutul Tipografic*«, ce-i drept, cu banii sei, dar nu pentru sine. L'a cumpărat, l'a susținut, i-a dat o nouă desvoltare, — și ce-a câștigat?

Când noi am început lupta, d-l Eugen Brote era asesor consistorial, cultiva mica moșioară ce are lângă Sibiiu și avea cea mai frumoasă prăsilă de vite în Ardeal: adi e pribeag.

D-l Septimiū Albini, una din cele mai distinse puteri didactice ale noastre, a renunțat la postul de director al școlii de fete din Sibiiu, pentru-ca să poată lua conducerea »*Tribunei*« după întrarea mea

în temniță, și a stat, cât timp a purtat sarcina aceasta, mai mult în temniță decât la Sibii: adi e pribeag dimpreună cu familia sa.

✕ D-l Corneliu Pop-Păcuraru a renunțat la parochia ce-i se oferia, ca să lucreze alături cu noi; a stat timp de un an el singur în temniță: adi e pribeag.

Răposatul Pompiliu Pipoș a eșit din cancelaria d-lui Iuliu Coroianu, ca să lucreze alături cu noi; a fost pus în conflict cu familia sa și s'a ruinat în serviciul » *Tribunei* « : adi familia îi este pribeagă.

Răposatul Ioan Macaveiș a stat pentru » *Tribuna* « un an și jumătate în temniță și a murit în urma suferințelor, pentru dînsul prea grele.

Părintele Vasile Mangra a fost suspendat din postul de profesor seminarial, fiind-că n'a voit să se lapede de » *Tribuna* « .

Noi toți, dimpreună cu » *băeții* « , pe care d-l Dr. Ioan Rațiu i-a isgonit, ne-am sacrificat carierele, am renunțat la liniștea noastră, ne-am tras pânea de la gură și am dat tot ceea ce e mai bun în noi ca

să facem » *Tribuna* « ceea-ce este: e peste putință, ca om în toată firea să-și închi-
puie că poate să iee de la noi » *Tribuna* «
aceasta!

» *Tribuna* « e fapta noastră, bună ori
rea, dar a noastră, și nimeni altul nu
poate să facă din ea fapta sa. Poate dl
Dr. Ioan Rațiu să fie stăpân pe litere, pe
cerneală, pe hârtie, poate să plătească pe
alții ca să-și scrie ceea-ce i se cere: » *Tri-
buniștii* « însă tot noi rămânem și » *Tri-
buna* « cea temută de unii și iubită de
alții, tot acolo are să fie, unde se va spune
ce inimile noastre simt și capetele noastre
gândesc.

S'a înșelat d-l Dr. Rațiu: nu » *Tri-
buna* «, ci » *tribuniștii* « se caută în piața
unde tăcerea e marfă scumpă.

Iar » *Tribuniștii* « nu vor tăcea.

III.

Efectele lucrării „Tribuniștilor”.

Prin lucrarea pornită în coloanele »*Telegrafului Român*« și continuată în coloanele »*Tribunei*«, s'a restabilit înainte de toate, unitatea în viața culturală a Românilor.

Deși poporul român e pretutindeni unul și același, el nu s'a dezvoltat pretutindeni sub aceleași înrîuriri, și ast-fel s'a format de-asupra lui, ca pătură înstrăinată prin educațiune, trei deosebite societăți culte, una în România, alta în Ardeal și a treia în Bucovina, fie-care cu limba ei particulară, cu deprinderile ei locale, cu înclinările ei specifice. Era în natura lucrurilor, ca aceste trei societăți să se contopească și ele în una singură, prin înrîurirea firească a celei din România, care se află în cele mai priincioase condițiuni de dezvoltare. Atât Maghiarii însă, cât și Germanii din Austria, țineau ca această

contopire să nu se facă, ci deosebiri să devie din zi mai mari, ca între Cehi și Slovaci, care erau odinioară același popor și s'au despărțit prin cultură în două. Nici în Ardeal însă, nici în Bucovina, Românii nu admiteau această înrîurire firească a societății culte din România și respîngeau cu încăpăținare orîși-ce formă culturală venită din România.

Deschidînd deci drum larg pentru înriurirea literară a României, noi ne-am pus în conflict nu numai cu stăpînirea, ci tot-odată și cu mare parte dintre cîrturarii noștri, nu însă și cu cei de la sate, nu mai ales cu poporul, care era cuprins de însuflețire, când a vădut că se poate scrie în românește și așa ca el să înțeleagă cele scrise. Mulți s'au speriat și nemiloși dușmani mi-am făcut, când am formulat cestiunea prin vorbe: »*Pentru toți Românii soarele la București răsare!*« dar și multe inimi s'au deschis în auzul acestor vorbe. Ne ocăra lumea pentru limba noastră cea »*stricată*«, dar cetia cele scrise de noi, și cetind mereu,

s'a deprins și ea să scrie în aceeași limbă. Timp de vre-o doi ani mi-am petrecut seriile corectând corespondențe, articole ori contribuiri literare ce ni se trimeteau pentru »*Tribuna*«; de multe-ori eram nevoit să le prescriu; apoi n'am mai avut nevoie să corectez, iar astăzi ar putea să-mi facă mie corecturi unii dintre aceia cărora le făceam odinioară eu corecturile.

Același a fost rezultatul și în Bucovina, mai ales după ce răposatul Pompiliu Pipoș a urmat lucrarea la fața locului în coloanele »*Gazetei Bucovinei*«. Restabilită apoi unitatea de limbă, s'a început comunicațiunea de idei, și prin ea trebuia să ajungem la unitatea în tendințele culturale.

Ați nu mai poate nimeni să ne despartă.

Dar lucrurile nu se puteau opri aici.

D-l Diamandi Manole, care a jertfit mii de florini și a alergat ani de zile pentru »*Tribuna*«, își petrecuse tinerețele la București și avea multe legături în România. Eu de asemenea aveam legături, fiind-că venisem de la București ca să

iau parte la lucrarea pornită de amicii mei. Legăturile acestea, fiind cu deservire curate, nu aveam nevoie să le ascundem, și toată lumea știa că d-l Diamandi Manole e un admirator al lui Ioan Brătianu, iară eu sunt *junimist*. Atât de puțin aveau aceste legături *personale* ale noastre a face cu politica în serviciul căreia lucram, încât eu a trebuit, mai înainte de a primi sarcina de director al »*Tribunei*«, să dau o declarațiune, că nu vom ataca nici-odată pe Ioan Brătianu și nu vom face propagandă pentru junimiști în coloanele »*Tribunei*«.

Dușmanilor noștri le venia însă la socoteală să fim socotiți drept niște »*agenți străini*«, și atât în coloanele »*Telegrafului Român*«, cât și în ale »*Luminătorului*«, atențiunea publică era mereu atrasă asupra legăturilor noastre cu România. În același timp însă, se lucra din răputeri pentru izolarea noastră în România.

În curînd decî amicii și binevoitorii de la București au început să fie jenați de activitatea noastră, și într'o bună di-

mineață d-l Michail Kogălniceanu m'a poftit la dejun, ca să-mi facă cele mai aspre muștrări pentru lucrarea noastră, prin care facem *înțelegerca între frați*, peste putință. I-am dat, *ca să mă apăr*, cele mai amănunțite explicări, și de aici înainte răposatul ne încuragia, ne trimitea abonamente și era cel mai zelos dintre cetitorii » *Tribunei*«.

Cât-va timp în urmă, răposatul Ioan Brătianu, care nu mă cunoștea personal, mi-a trimis vorba că dorește să mă vadă. M'am dus, mi-a făcut cele mai aspre muștrări pentru-că noi, oameni tineri și nepricepuți, zădărnici silințele fruntașilor încărunțiți în lupte naționale, înveninăm relațiunile dintre Români și creăm mari greutăți pentru statul român. *M'am apărat*, arătându-i că noi suntem în concordanță cu simțămîntul comun al poporului și declarându-i, că nu este nici un interes, care ne poate face să ne despărțim de popor.

De aici înainte lucrarea noastră era una dintre bucuriile bătrânețelor lui Ioan Brătianu, iară noi, cei-ce mai înainte nu-l

cunoscusem decât după cum dușmanii lui ni-l presentaū, am intrat în rîndurile celor mai călduroși admiratori ai lui.

Urmarea firească a fost, că dușmanii noștri de acasă aū căutat să între în legătură cu dușmanii bine-voitorilor noștri din România, și ast-fel s'aū stabilit încetul cu încetul cele mai întinse legături *politice* între Români de *dincoace* și cei de *dincolo* de munți. Oamenī ca d-nii Lascar Catargiu, Alexandru Lahovary, Tache Ionescu ori Nicu Filipescu, care mai înainte nici nu știaū, nici nu voiaū să știe că mai sunt Români și afară de România, aū început să facă vînătoare de Ardeleni și să fie foarte amabili, chiar afectuoși față cu Mocanii, care aū început să vie unul câte unul la București, ca să vadă ce mai e pe aici.

Să nu mai amăgim poporul și să ne închipuim că lumea cea mare se lasă să fie indusă în eroare asupra legăturilor noastre. Ađi cînd corespondența rēposatilor Michail Kogălniceanu, și Gheorghe Barițiu le stă tuturora la dispozițiune. ori-

și-cine poate să se dămerească asupra caracterului acestor legături.

S'a întâmplat ceea-ce trebuia neapărat să se întâmple.

Mulți ani de zile aū trecut, de când noi am ȑis, în coloanele »*Tribunei*«, că Românii din Ardeal sunt mijlocitorii firești între Ungaria și România și că Maghiarii, dacā nu o vor înȑelege aceasta, vor fi nevoiți în cele din urmă să caute mijlocitori la București și să cearā intervenirea Romāniei în afacerile interne ale regatului ungar.

Aceasta e lucrul care s'a întâmplat: aū cerut Maghiarii de la oamenii de stat ai Romāniei serviciul amical de a interveni pentru potolirea mișcării naționale romāne din țerile coroanei ungare.

Căpeteniile partidului național-liberal au voit să facā acest serviciū. Oamenii însă, care totdeauna s'au interesat de cele ce se petrec în țerile vecine, ei în curīnd s'au încredințat că orī-și-ce încercare de a înābuși mișcarea nu poate decât să înāsprească conflictul. Nu s'au

sfiit decî a declara în toată sinceritatea, că ei numai prin o rezolvare sinceră și serioasă cred înlăturarea conflictului cu putință, și că astfel numai pentru o asemenea rezolvare pot să întrevie.

Alți oameni de stat ai României, care se simt destoinici a face ca Dunărea să nu mai curgă despre Vîrciorova spre Galați, ci despre Galați spre Vîrciorova, au primit cu inimă ușoară sarcina de a face ca Românii din Ardeal să nu mai turbure prin protestările lor marile combinațiuni europene și au obținut ne mai pomenita înăsprire a conflictului.

Iar alții, care vreaū ca conflictul să nu fie rezolvat, se bucură de acest rezultat și caută legături în Ardeal, pentru-ca la vreme de nevoie să poată împedeca mergerea României contra sfintei Rusii.

Iată rațiunile de a fi ale legăturilor pe care le avem și unii și alții.

Avem noi «*Tribuniștii*» legături cu partidul național-liberal din România și nu ne sfiim a o mărturiși aceasta, fiind-că nu e nimic de ascuns în aceste legături

ale noastre, nimic compromițător, fie pentru noi, fie pentru partidul național-liberal, fie pentru statul român.

Voi care stați în fața noastră, de ce vă dați silința să ascundeți legăturile voastre cu cercurile politice din România? De ce umblați cu coșul ridicat când veniți la București? De ce vă dați silința de a nu părea ceea-ce sunteți!?

În Noembrie 1893 d-l Dr. Ioan Rațiu a fost la București și a avut o întâlnire cu d-l Dimitrie Sturdza și alta cu d-l Lascar Catargiu: a spus la toată lumea și a și putut spune ce a vorbit cu d-l Dimitrie Sturdza; n'a spus însă nici celor mai intimi soți de luptă ai săi ce a vorbit cu d-l Lascar Catargiu.

Iar puțin timp în urmă a stăruit, că d-l Eugen Brote să-i vîndă «*Tribuna*» și »*Institutul Tipografic*«.

D-l Eugen Brote i-a răspuns că n'are nimic de vîndut, și guvernul ungar a suprimat «*Tribuna*», pentru cuvîntul că proprietarul ei nu se află în țară.

Dar d-l Dr. Ioan Rațiu nu s'a mărginit la «*Tribuna*».

Pr.goniți fără de răgaz, noi am fost nevoiți să ne încordăm toate puterile, să mergem cu fioroasă grabă înainte și să facem într'o zi ceea-ce altfel nici în dece n'am fi făcut. Fie-care lovitură ce ni s'a dat ne-a făcut mai tari în hotărîrea noastră, fie-care pedecă ce ni s'a pus ne-a făcut mai isteți în alegerea armelor de apărare, fie-care încercare de a ne isola ne-a împins să ne căutăm cu atât mai virtos soți de luptă. Ast-fel, încetul cu încetul, s'a angajat în luptă întregul popor românesc și «*Foaia Poporului*» a avut în curînd după întemeierea ei mii de abonați și era cetită în toate colibeile românești.

Dacă om chibzuit ar fi, d-l Dr. Ioan Rațiu nu s'ar mai fi pus în conflict cu «*băiatul*» ce a întemeiat «*Foaia Poporului*» și a preamărit atâta timp pe «*șeful*» său în coloanele ei.

Nu-i rămânea însă decât să o facă și aceasta.

«*Băeții*» Gheorghe Bogdan-Duică, și Ioan Russu-Sirianul sunt inițiatorii mișcării «*primejdioase*», pe care a pornit-o studenții de la universitatea din București: după instigațiunile lor s-a publicat și trimis în toată Europa „*Memoriul*“, prin care s'a pornit lupta în publicitatea europeană; ei a urzit „*Liga pentru unitatea culturală a Românilor*“: sunt vrednici de lovituri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IV.

Causele retragerii d-lui Dr. Ioan Rațiu.

Nu judec și nu osîndesc pe nimeni, ci expun faptele, pentru-ca contemporanii să le știe și urmașii să ne poată judeca pe toți.

Dacă interesați suntem noi să ne adunăm cu toții la un loc, dușmanii noștri sunt interesați să ne risipească.

În primăvara anului 1887, în ajunul venirii Maiestății Sale în Ardeal, era lucru hotărît în «*consfătuirile intime*» că lucrurile vor merge bine îndată-ce eu voi fi fost înlăturat.

Ce trebuia să fac eu după-ce am aflat'o aceasta?

Cea mai mare mulțumire a vieții mele e să stau în școală, deși n'am fost pregătit pentru cariera de învățător și astfel, ca om lipsit de cuvenita *cualificațiune*, nici nu pot să fac parte din «*corpul didactic*». La 1884 însă, când am

plecat de la București, dedeam lecțiuni la institutul privat al d-nei Manliu, la școala, tot privată, a Societății pentru învățătura poporului român și la «*Asilul Elena Doamna*», unde răposatul General Davila mă însărcinase să predau pedagogia și limba română, iar d-l V. A. Urechia mă numise director. Numai cu mare jale m'am despărțit de elevii și de elevele mele. Nimeni nu mă va osîndi dar, voi mărturisii că nu eram mîhnit acum, când mi se cerea să mă întorc la «dăscălia» mea.

Eă, care uit mîhnirile cînd intru în clasă și nici-odată în școală nu mi-am pierdut răbdarea, nici-odată nu m'am supărat, nici-odată nu am avut nevoie să pedepsesc, eu ani de zile de-arîndul, nu numai lucrasem la Sibii pînă la istovirea puterilor mele, da m'am și expus, am primit asupra mea tot odiul, m'am făcut urgisit chiar și celor mai de aproape ai mei. Văzînd cum cei-ce lucrau alături cu mine sunt loviți fără de milă, eram cuprins mereu de simțemîntul că trebuie

să mă arunc eu în gura lupilor, pentru-ca să feresc pe cei-lalți de colții lor. Om sunt, și firească era dorința mea de repaos.

Nu credeam, ce-î drept, că lucrurile se vor schimba în urma plecării mele din Sibiiu, dar îmi dedeam silința să conving pe amicii mei, că e în interesul cauzei să se facă încercarea aceasta.

Generalul Davila murise, dar știam că la «Asil» pot orî-și-când să mă întorc ca la mine acasă. Și, în adevăr, d-l Dimitrie Sturdza, atunci ministru de Culte și Instrucțiune publică, a fost mulțumit de hotărîrea mea de a-mi reocupa catedra, ba mi-a făcut propunerea să primim soția mea direcțiunea, iar eu direcțiunea de studii.

Cei mai mulți dintre amicii mei însă nu voiaū să știe nimic despre hotărîrea mea de a pleca; conferența m'a ales în comitetul central executiv, iar comitetul m'a ales secretar general al său și m'a însărcinat să viū la proxima ședință cu un proiect de memorandum.

Trebuia deci să rămân și eram hotărât s'o și fac aceasta.

În «proxima» ședință însă, d-l V. Babeș ne-a făcut împărtășirea că guvernul a luat hotărîrea de a disolva comitetul și a propus ca comitetul să previe executarea acestei hotărîri declarându-se el însuși disolvat. N'a fost primită propunerea aceasta, dar comitetul și-a sistat de fapt lucrarea prin hotărîrea de a nu intra deocamdată în discuțiunea proiectului de memorandum. Rămânea numai, ca la altă «proximă» ședință fie-care dintre membri să vie cu nouă «date și acte» pentru memorandum.

În «*cosfătuirii intime*» apoi d-l V. Babeș a arătat mai deslușit, că partidul e grav compromis prin prezența mea în comitetul lui executiv. Deși cetățean ungăr, eu petrecusem timp de zece ani în «*străinătate*», unde aveam legături, și astfel nu mai puteam să iau parte la viața politică a patriei mele, fără ca să compromit «*causa*».

Atât de puternice erau resoanele aceste, încât nu numai d-l V. Babeș, ci

totodată și președintele, d-l Gheorghe Barițiu, și-au anunțat retragerea din comitet.

I-am adresat atunci d-lui G. Barițiu o scrisoare, prin care i-am adus la cunoștință că eu, nu numai că mă retrag, dar și părăsesc țara.

Cu toate aceste am rămas.

Pozițiunea îmi era la București asigurată; proprietarul casei, în care locuiam la Sibiiu, d-l profesor Dimitrie Comșa, pusese biletul de închiriere; lucrurile îmi erau împachetate; făcusem chiar vizitele de adio: amicul meu Dr. V. Lucaciu însă venind la acea «*proximă*» ședință, a fost arestat pe drum, așa din senin, și din întâmplare numai fără de «*datele și actele*», pe care le aducea pentru memorandum.

În fața acestei situațiuni înăsprite, plecarea mea ar fi fost un fel de deserțiune. Trebuia să mai aștept.

În urma retragerii răposatului G. Barițiu, comitetul era ca dizolvat. El nu avuse putința de a se pronunța asupra demisiunilor date, și ast-fel Gheorghe Barițiu era considerat ca președinte; el însă,

considerându-se demisionat, nu voia să convoace comitetul.

După multe temporisări, s'a hotărît apoi ca membrii comitetului să se întrunească la Turda sub presidența d-lui Dr. Ioan Rațiū. D-l V. Babeș a declarat că va lua și d-sa parte la această întrunire, dacă nu mi se va trimite și mie convocare.

I s'a făcut pe plac, și s'aū ținut apoi consfătuiri la Turda, la Cluj, ba chiar și la Budapesta, în saloanele dluī Dr. Alex. Mocsonyi: simțemîntul general era că toate ar merge foarte bine, dacă n'ar fi «*intrigile*» mele la mijloc.

Aceasta era situațiunea, când redactorul răspundător al «*Tribunei*» a fost tras în judecată pentru un articol scris, dar' nesubscris de mine. Nu se putea o mai bine potrivită ocasiune, ca să mă fac «*înlăturat*»: deși redactorul primise întreaga răspundera pentru articol, m'am dus la judecătorie și m'am denunțat ca autor al „*crimei*”.

În timpul cât am lipsit eu din Sibiiū a fost pace și înțelegere atât de perfectă,

încât d-l V. Babeș mi-a făcut onoarea de a mă visita în temniță și de a-mi aduce complimente de la d-nii Mocsonyi-ești.

»*Causa*« însă n'a înaintat de loc, iar după întoarcerea mea din temniță d-nul Dr. Alexandru Mocsonyi și ai sei iar s'au despărțit de amicii mei.

Acum nu mai stăruia nimeni să rămân, și am putut să plec spre mulțumirea tuturor.

Sunt mișei aceia, cari dic că amicii mei n'au dat cele mai grele dovezi despre dorința lor de a face mergerea împreună cu putință.

Un lucru însă nu puteau să facă: convingerile nu și le puteau sacrifica, de popor nu se puteau despărți, angajamentele luate față cu conferența nu le puteau călca, de sine înșiși nu se puteau lăpêda.

D-l V. Babeș a fost ridicat în fruntea partidului; s'a folosit însă de pozițiunea sa spre a zădărnici silințele celor ce voiau să execute hotărârile conferenței

Comitetul însă voia să meargă înainte.

S'a hotărît deci, în »*consfătuirile intime*«, că trebuie să mai fie înlăturați încă trei oameni: *Eugen Brote*, *Vasilie Lucaciu* și *Aurel C. Popoviciu*.

Acesta e rostul celei din urmă goane.

Nemernici am fi fost, dacă am fi lăsat să se facă și cu aceștia trei experiențele făcute cu mine.

Hotărîtă odată goană aceasta, guvernul ungar și cei ce primiseră angajamentul de a-i face »*serviciile amicale*« erau interesați ca totul să se petreacă fără prea mare sgomot. S'a făcut deci primul asalt spre a scoate »*Tribuna*« din mâinile »*Tribuniștilor*«. D-l Dr. Alexandru Mocsonyi a cerut, ca acționar, lichidarea »*Institutului Tipografic*«, deci punerea în vânzare a tipografiei și a »*Tribunei*«.

Amicii mei, cari reprezentau peste $\frac{2}{3}$ din acțiuni, au primit propunerea aceasta și au însărcinat pe săracul Eugen Brote să liciteze alătura cu milionarul Dr. Alexandru Mocsonyi.

Ei bine, săracul a fost mai darnic decât milionarul, și d-l Eugen Brote dând

mai mult, a câștigat *pentru noi* proprietatea „*Tribunei*“.

Prin aceasta, situațiunea, înăsprită după retragerea domnului V. Babeș, a devenit și mai aspră.

Părintele V. Lucaciū a fost greu osîndit în mai multe procese de odată și purtat timp de aproape doi ani din temniță în temniță; d-lui Aurel Popoviciū i s'a făcut, lui și numai lui dintre toți tinerii universitari, un proces pentru „*Replică*“; iar d-l Eugen Brote a fost tras în judecată și pentru „*Replică*“, și pentru „*Memorand*“ iarăși el singur dintre toți membrii comitetului executiv.

Mai clar nu putea să fie pusă tema: *Înlăturăți pe aceștia, ca să ne putem înțelege cu ceilalți*.

Interesul nostru era deci să izolăm pe cei ce voiau să *înlătore* pe cei mai destoinici dintre soții noștri de luptă.

Procesele pornite de guvernul ungar erau „*monstruoase*“; trebuia deci să ne bucurăm de ele și se ne dăm silința de a-l face să le dea dimensiuni încă mai

»monstuoase«. Parola era: întreaga tinerime să se adune împrejurul lui Aurei Popovici, care nu e decât unul dintre executorii hotărîrilor luate de ea; întregul popor să se adune împrejurul lui Eugen Brote, care nu e decât unul dintre executorii hotărîrilor luate conform cu stăruințele lui.

Din acest punct de vedere aș fost conduse lucrările în timpul instrucțiunii.

În procesul „*Replicet*“ nu am reușit, dar în al „*Memorandului*“ guvernul a fost în cele din urmă nevoit să tragă în judecată cel puțin pe întregul comitet executiv.

Până aici lucrările au mers bine; de aici înainte însă aș început să se dea pe față slăbiciunile omenеști.

Acela, care știe să judece și îi cunoaște pe Maghiari, trebuia să fie convins, că așa numai de capul lor nu se avîntă ei în aceste procese »*monstruoase*«. Ei nu și-au dat, în suficiența lor nemeșească, nici-odată silința de a cunoaște țara, n'au studiat nici-odată cestiunile ce voiau să

resolve; au fost deci amăgiți de »amicii« lor Români, care, tot atât de suficienți, credeau că Eugen Brote, V. Lucaciū orî Aurel Popoviciū pot să fie înlăturați cum fusesem eu, care n'am ținut nici-odată să nu fiu înlăturat, și că, înlăturați odată aceștia, Românii au să devie cei mai blegi oameni.

Tocmai de aceea puteam să fim pe deplin mulțumiți cu colosala prostie, la care l'au împins pe guvernul ungar, și să nu le mai facem și cheful de a intra în temniță.

După indignațiunea generală, pe care aceste procese o produsera nu numai în poporul român, ci tot odată și în Europa, atitudinea acusaților se indica prin chiar natura lucrurilor: ei trebuiau să profite de indignațiunea generală, să părăsească țara, să declare prin un manifest adresat poporului că nu consideră pe jurații din Cluj ca judecători, ci ca violentatori, să adreseze Împăratului un nou memoriu și să se risipească prin țările apusene, ca să continue lupta ca emigrațiune de oameni ai ordinei.

În vara anului 1893 d-l Dr. Ioan Rațiu era accesibil pentru politica aceasta

În Noembrie însă, d-sa a venit la București ca să ia înțelegere cu domnii Eugen Brote și Aurel Popovici, primii emigrați.

Guvernul de aici se afla în cea mai mare strâmtoare.

Acțiunea plănuită numai de aici putea să fie pornită; aici trebuia să fie »*cartierul general*«: domnii Lascar Catargiu și Petre Carp trebuiau deci să facă tot ceea-ce le sta prin putință, ca acușatii încă neemigrați să se prezente în fața juraților din Cluj, să se lapede de cei emigrați și să între în temniță.

Silintele lor n'au ramas zădarnice: după întâlnirea sa cu d-l L. Catargiu, d-l Dr. Ioan Rațiu, nu numai a devenit foarte »*diplomat*«, ei a pornit și al doilea asalt spre a scoate »*Tribuna*« din mâinile »*Tribuniștilor*«

S'au petrecut lucruri urite, pe cari nu e nevoie să le știe și tinerii, în mâinile cărora vor ajunge cele scrise de mine.

Tocmai de aceea mă simt dator a mărturisi, că nu pun aceste lucruri în sarcina d-lui Dr Ioan Rațiu, pe care l'am socotit totdeauna și-l socotesc și acum om onorabil și doritor de bine. Ele trebuiesc să fie puse în sarcina celor ce au abusat de strîmtorările noastre ale tuturor, de buna credință a unora dintre noi și de fireasca lipsă de «*rutină*» politică a câtor-va dintre fruntașii noștri, cărora nu li se poate cere să știe, așa à prima vista, ce fel de notă represintă oameni ca d-l Tache Ionescu ori d-l Nicu Filipescu în concertul nostru politic.

Prins odată în clește, d-l Dr. Ioan Rațiu nu putea decât să se dea după cei-ce strîngeau cleștele.

După-ce d-l Eugen Brote a declarat că nu are nimic de vîndut, guvernul a suprimat „*Tribuna*”.

D-l Dr. I. Rațiu a stăruit acum ca d-l Eugen Brote să vîndă, în „*interesul cauzei*”, Institutul și editurile lui.

D-l Eugen Brote i-a răspuns, că pune „*Tribuna*” la dispozițiunea comitetului,

care nu are decât să depună o nouă cautiune, pentru-ca „*Tribuna*“ să reapară ca proprietate a vre-unei alte persoane, care se află la Sibiiu.

S'a încheiat deci un contract de vîndare, act notarial, dar fictiv, în virtutea căruia firma s'a înregistrat pe numele d-lui Ioan Popa-Necşa, conducătorul zătăriei, ca cumpărător, deci nou proprietar.

Dl Dr. Ioan Raţiu, care nu ţinea să reapară „*Tribuna*“ ci ca dl Eugen Brote să nu mai fie proprietar al ei, a pus alternativa: „*Orî declara, că ai vîndut „Tribuna“ comitetului, orî ca nu va mai reapărea!*“

Ce trebuia să facă d-l Eugen Brote, care era şi el membru al comitetului şi avea deplină încredere în majoritatea cea mare a soţilor săi de luptă?

A făcut declaraţiunea, pentru-ca reparaţiunea «*Tribunei*» să nu mai poată fi amînată, dar a luat în acelaşi timp toate precauţiunile ca nimeni să nu poată abusa nepedepsit de declaraţiunea stoarsă dela domnia-sa.

Aveți, a ȕis d-sa, să-mi dați, bani numărați, ceea-ce după cărțile de comptabilitate am dat eū, adecă 12.000 florini, și al vostru e Institutul cu toate activele și pasivele lui.

Al vostru? — Al cui? — Al membrilor actuali ai comitetului, — adecă și al meū, și al amicului meū Popovici.

Fiind-că acești noi proprietari erau risipiți, purtarea de grijă pentru «Institut» și editurile, lui urma să fie încredințată d-lor Dr. Ioan Rațiu, Nicolae Cristea, Danil Barcianu, Dimitrie Comșa și Septimiū Albini, care erau cu locuința la Sibiiū.

Dl Popa-Necșa a subscris deci un act notarial, tot fictiv, prin care declară că s'a împrumutat dela acești cinci domni cu 19.500 florini, prețul «*Institutului*» (cu cauțiuni cu tot), și că le dă acestor creditori dreptul de a administra averea cumpărată din banii lor.

Poate să fie dl Tache Ionescu și Ioan Gură-de-Aur, și mare chițibușar, dar după acest aranjament tot nu putea să scoată „*Tribuna*“ dela cei cinci, dintre

care patru aũ adus mari jertfe și aũ os-
tenit mult pentru ea.

D-l Dr. Ioan Rațiu a declarat deci
cã nu primește acest aranjament și cã
„*Tribuna*“ nu va reapãrea decãt dacã d-l
Popã-Necșa va subscrie altã declarațiune,
prin care îl recunoaște numai pe d-sa
singur creditor și în drept de a administra.

Vieța politicã e lucru serios, și cel
ce ia parte la ea e dator sã-și dea si-
lința de a se dumeri asupra celor ce se
urzesc și de a afla tot ceea-ce îi este de
folos. Nu ne-am încumeta sã luãm deci
parte la vieța politicã, dacã ne-am simți
oameni pe care ori-și-cine sã-i poatã trage
pe sfoarã.

Fiind-cã noi știam cã „*Tribuna*“ are
sã reaparã de prima Ianuarie, iar în co-
loanele „*Țerii*“ se spunea cã nu va rea-
pãrea, am plecat la Sibiiũ, ca sã-mi dau
încã odatã șilînța de a lumina pe d-l Dr.
Ioan Rațiu.

M'am încredințat cã e prea târziu.

Cãt pentru d-l Ioan Rațiu, înțelege-
rea tot ar mai fi fost su puțință dar mai

era la mijloc și d-na Rațiu, venerabila matroană, cu două fete și două surori.

„*Tribuna*“ nu putea să reapară, fiind că amicii mei Daniil Barcianu, Dimitrie Comșa și Septimiu Albin, nu se învoiau ca d-l Popa-Necșa să subscrie actul cerut de d-l Dr. Ioan Rațiu, iar d-l Ioan Rațiu nu permitea ca paginile, făcute gata, să fie puse în mașină mai înainte de a fi subscris d-l Popa-Necșa declarațiunea cerută de d-sa.

Am înduplecat pe amicii mei să cedeze și, spre marea consternațiune a celor de la „*Tara*“, primul număr al „*Tribunei*“ a apărut la timp, ba chiar cu un articol scris de mine în frunte.

De ce 'adecă amicii mei din Sibiiu să fi stăruit ca d-l Ioan Popa-Necșa să nu dea declarațiunea cerută de domnul Dr. Ioan Rațiu?

Abusând de declarațiunea aceasta, d-l Dr. Ioan Rațiu comitea un act de sinucidere politică, și nu de noi avea să se plângă, ci de cei ce-l făceau să abuzeze

Mai era apoi la mijloc un lucru, de care se frâng toate chitibușurile advocătești: d-l Dr. Ioan Rațiu a fost nevoit să subscrie la 16 Ianuarie o declarațiune în care se dice:

«Atât în numele meu, cât și în al erezilor mei, cedez, cu deplină putere de lege, numitului comitet, compus actualmente din d-nii Gheorghe Pop de Băsești, *Eugen Brote, Dr. Vasile Lucaciu, Demetriu Comșa, Septimiū Albini, Nicolae Cristea, Basiliū Rațiu, Iuliū Coroianu, Rubin Patița, Dr. Teodor Mihali, Aurel Suciu, Daniil Lica, Dr. Danil Barcianu, Dr. Gavriil Tripon, Dr. Vasile Fodor, Gherasim Domide, Dr. Gheorghe Popovici, Aurel Popovici, Dr. I. T. Mera, Michaiū Veliciū, Patrițiu Barbul, Romul de Crainic, Gavriil de Purcăreți și Vasilie Ignat*, toate drepturile mele și sarcinile mele cuprinse în obligația sus numită, și în special dreptul de a dispune, conduce și administra „**Institutul Tipografic**“ și toate editurile sale».

Această declarațiune a fost dată în

mânile domnului **Eugen Brote**, care rămânea adevăratul proprietar, câtă vreme vânzarea nu devenia efectivă prin plă-tirea prețului.

De ce adevăcă aveam să ne temem noi?

Chiar și după-ce vîndarea devenia efectivă, noii proprietari erau persoanele numite în declarațiunea d-lui Dr. I. Rațiu și nu mai puțin decît 16 din acești noi proprietari erau oameni care țineaū și, afară de d-l Iuliū Coroianu, țin și astăzi ca «*Tribuna*» să rămăe sub purtarea de grijă a » *Tribuniștilor*«. De aceea vîndarea nici n'a devenit efectivă, căci marea majoritate a comitetului nu voia să cumpere » *Tribuna*«, ci s'o scape, prin înlă-turarea greutăților formale puse de guvern.

În ciuda «*obligățiunii*» subscrise, d-l Ioan Popa-Necșa se consideră deci ca fiind însărcinat din partea d-lui Eugen Brote, adevăratul proprietar.

I s'a făcut proces de presă, a fost osîndint, și guvernul iar a suspendat «*Tribuna*», de astă dată pentru cuvîntul că proprietarul ei se află în temniță.

Firma a fost deci trecută prin aceleași forme pe numele d-lui Liviu Albini.

Și d-l Albini se considera însă tot ca fiind însărcinat din partea d-lui Eugen Brote, care dispunea, tot ca mai înainte, și în ceea-ce privește personalul de redacțiune. Ca tot-deauna, veniturile erau întrebuințate pentru acoperirea cheltuielilor de redacțiune și de administrațiune, și deosebirea era numai că *deficitele* nu erau acoperite numai de «**Tribuniști**», ci și din contribuiri făcute de întregul partid, ale cărui organe erau «*Tribuna*» și «*Foiaia Poporului*».

D-l Liviu Albini și redactorii aveau din partea d-lui Eugen Brote însărcinarea să stea întru toate la dispozițiunea d-lui Dr. Ioan Rațiu, șeful partidului și să nu atingă susceptibilitățile lui prin atacuri îndreptate contra guvernului din România, dar' să bage bine de seamă ca nu cum-va diarul să fie întrebuințat pentru propagarea ideilor, care tot-deauna au fost combătute în coloanele lui.

Aceasta era situațiunea în ajunul marelui proces al »*Memorandului*«.

D-l Dr. Ioan Rațiu era atât de bine stăpân, încât opria publicarea articolelor trimise de d-l Eugen Brote pentru »*Tribuna*«, și în același timp se lucra, atât pe sub mână, cât și prin coloanele ziarelor conservatoare din România, precum și în ale »*Dreptății*«, în ale »*Telegrafului Român*« și ale »*Gazetei Transilvaniei*«, pentru discreditarea d-lui Eugen Brote, *desertorul*.

Ruptura definitivă s'a făcut la Cluj, în fața Curții cu jurați.

Ademeniți prin asigurări false, amăgiți prin fel de fel de promisiuni ori silințe, prin presiuni morale, cei mai mulți dintre acușați s'au dus cu voe bună la Cluj. Unii dintre dînșii nu credeau că Maghiarii vor îndrăzni să-i osîndească, alții s'au lăsat să fie amețiți de iluziunea unei apropiate grațieri, iar alții nu se speriau de martiriū. Destul că s'au dus și au intrat în marea halima, ce se numește „**Procesul Memorandului**“.

Eu sunt om cu cap vîrtos, și nu odată mi s'a întîmplat să stau la masă, lucrînd întins, peste 20 de ceasuri, omorîndu-mi foamea cu cafele și cu țigări. Trebuia s'o fac și am făcut'o. La Cluj însă, am stat o ȕi pe banca acusaților, am stat și a doua ȕi înainte de ameaȕă-ȕi, dar după ameaȕă-ȕi am declarat că renunț la dreptul de a mă mai apăra. Atât fusesem de hărtuit, prin atâtea porniri de indignare trecusem, atît trebuise să stau cu mintea încordată, încât în cele din urmă singură tăcerea mă mai putea feri să nu-mi pierd bunul cumpăt și nu să fac ori să nu ȕic lucruri, prin care să mă arăt de o potrivă cu cei adunați în fața mea.

Oamenii aceștia au stat nu două, nu patru, ci, lucru monstruos, opt-spre-dece ~~dile pe banca de acușați!~~ I-au ținut anume atît și i-au hărtuit mereu, pentru ca să-i obosească, să le istovească puterile și să-i ducă la starea sufletească, în care omul se resemnează și se dă de gol, spuind ceea-ce nu vrea să spună. Nu s'au dat de gol, fiind-că erau toți oameni cu inima

curată, cu gânduri bune, cu intențiuni leale, fiind-că n'avea nici unul pe sufletul lui ceva ce ar fi putut să-l compromită ori să arunce vre-o umbră asupra lucrării noastre.

S'au folosit însă demonii eșii din mijlocul nostru de această oboseală sufletească și le-au șoptit la ureche: „*Acum e momentul oportun: lepădați-vă de Brote, aruncați toată vina asupra lui, desemnați-l pentru urgia comună, presentați-l drept cap al tuturor reutăților, căci numai așa veți putea scăpa!*”

Ast-fel au fost până chiar și cei mai iubiți dintre prietenii nostri, împinși să contribue la scenele dureroase, care au produs o atât de urâtă impresiune asupra tuturor bine-voitorilor noștri, și abia după-ce s'a produs impresiunea aceasta, d-l Dr. Ioan Rațiu a cetit în fața juraților obosiți, declarațiunea, care n'avea rostul ei decât fiind făcută de oameni ce n'au voit să se prezente.

E greu să-i spui judecătorului că nu-l recunoști, după-ce timp de mai mult de două săptămâni ai stat în fața lui.

Dar, în sfârșit, tot mai bine era să se facă cel puțin acum declarațiunea.

În mintea ori-și-cărui om cu judecată trebuia să se producă impresiunea, că în urma procesului d-l Eugen Bote era isolat, respins chiar și de cei mai buni dintre amicii sei. Nu era acesta adevărul, dar așa trebuiau să pară lucrurile. De aceea nu pot să fie certați de pripire nici cei ce îl credeau pe d-l Dr. Ioan Rațiu acum destul de tare, ca să facă cel din urmă pas pentru înlăturarea dlui Eugen Brote.

D-l Dr. Ioan Rațiu a fost nevoit să facă pasul acesta încă fiind în temniță.

După declarațiunea dată de d-l Dr. Ioan Rațiu, nimeni fără de mandat primit din partea persoanelor numite în acea declarațiune, nu poate lua de la d-l Liviu Albini administrarea »Institutului« și a editurilor lui.

D-l Dr. Rațiu trebuia deci să aibă un asemenea mandat.

D-l Ioan Russu pornise o »colectă« pentru ridicarea unui monument la mormântul lui Avram Iancu. S'au adunat

câte-va mii de florini, pe care le primise d-l Liviu Albini.

~~G~~uvernul a oprit »colecta« și a dispus sechestrarea banilor. Când era însă să se facă sechestrarea, banii se aflau în mâinile altei persoane, dela care guvernul ungar nu poate să sechestreze nimic.

„Pericol, — a strigat acum d-l Dr. Rațiu, — guvernul are să sechestreze „Institutul“, care e considerat ca avere privată a d-lui Liviu Albini. Trebuie să luăm măsuri ca să asigurăm averea *națiunii*!”

Membrii din temniță ai comitetului au dat deci părintelui Nicolae Cristea, care atunci se întorcea acasă, însărcinarea de a pune, în virtutea „*obligațiunii*“ date de d-l L. Albini, sechestrul pe „*Institutul Tipografic*“, pentru-ca să prevevie o eventuală sechestrare din partea guvernului.

Părintele Cristea n'a usat de această însărcinare, fiind-că n'avea nevoie s'o facă, după-ce se încredințase că nu există pericolul prevădut de dl Dr. Ioan Rațiu.

D-l Dr. Ioan Rațiu a făcut-o și fără ca să fi primit vre-un mandat.

Acum, după ce se întorsese cu nimbul de „martir“ din temniță, d-sa era socotit destul de tare pentru-ca s'o poată face și asta.

Știa d-l Dr. Ioan Rațiu că învoiala de cumpărare nu fusese executată și că „*Institutul Tipografic*“ și editurile lui tot ale d-lui Eugen Bröte sunt; dar' proprietarul acesta e **desertor** și nici nu vrea, nici nu poate să se prezente la judecătoria „*competentă*“, ca să-și reclame drepturile

E lucru de necreșut! Am toate actele justificate în mâna mea și tot nu-mi vine să cred ceea-ce scriu.

Ne înțelegem, în cea mai intimă confidență, ca să punem la cale un șir de acte pentru înlăturarea pedecilor puse de guvern, și vorbim ađi în auzul tuturoră despre aceste acte.

Dece „frunțași naționali“, care se află în temniță, de unde nimic nu poate să iasă fără de vîșă directorului, urzesc un fel de complot, spre a eluda o măsură luată de guvern, și subscriu un act de

cea mai secretă natură: până chiar și de acest act s'a făcut abus, până chiar și acest act a fost dat publicității!

Mă opresc aici, pentru-ca să trec la o altă cestiune de cea mai mare importanță actuală.

Au trecut peste doi ani de zile, de când d-l Dr. Ioan Rațiu lucrează ca să *înlătureze* pe câți-va dintre soții sei de luptă și ast-fel să desorganizeze partidul, în fruntea căruia se afla

Ce trebuia să facem noi, care o știam aceasta și nu ne îndoiam despre bunele dispozițiuni ale bărbatului, pe care l socotisem vrednic de a fi ridicat în fruntea partidului?

Neavând puțința de a-l scoate din strimtorarea în care se afla și de care alții abusau spre a-l silui, noi ne-am dat toată silința de a-l ajuta și de a-l feri de prea mari greșale.

I-am făcut, înainte de toate, totdeauna pe plac, pentru-ca să n'aibă ocasiune de a se supăra; ne-am supus și nu

ne-am supărat nici-odată, ori-și-ce ne-ar fi făcut.

În anul 1893, când cu conflictele sângeroase de la *Scărișoara* s'a publicat în „*Voința Națională*” un articol subscris de mine și intitulat „*Motii și Maghiarii*”. Voind să arate că vederile expuse în acel articol sunt și ale lor, Motii au hotărât să-mi trimită o deputațiune, care să-mi prezente o adresă de mulțumire. Albumul pentru această adresă a fost comandat la Viena și e nu numai frumos, ci tot-odată și scump. Adresa e scurtă, simplă, și subscrisă de tot ce se știe om de fruite în Munții-Apuseni. Pe doasca albumului sunt gravate într'o placă de platină așezată în decorațiune de aur masiv din Munții-Apuseni vorbele „**Motii pentru Slavici**”.

Iată adresa:

Ilustre Domnule!

Munții Apuseni în totdeauna au fost leagănul mișcărilor naționale. Iar bărbaților, care pentru popor au luptat, dragoste mare le-au păstrat.

Cu peana Domniei Tale ayeră și inima caldă luptând pentru binele poporului român, ai drept la iubirea tuturor Românilor.!

Prin studiul Domniei Tale „Moții și Maghiarii“, publicat în foile noastre frunțase, cinste și folos mare ne-ai făcut în deosebi nouă Moților.

Ne împlinim o datorie plăcută, aducându-ți prin aceasta cea mai sinceră mulțumire și urări de bine.

Să trăești încă mulți ani, ca podoabă a neamului românesc și Moților un prieten slăvit.

Munții Apuseni, în 1 Dec. v. 1893.

Michail Andreica, proprietar în Câmpeni, fost tribun în anii 1848—49, membru ordinar pe vieață al Asociațiunii transilvane, membru fondator al fondului de Teatru român.

Alexandru Filip, avocat, directorul băncii „Auraria“, director de mine, directorul subdespărțământului XIII al Asociațiunii Transilvane și membru fondator al aceleia, președintele revirului montan Zlatna-Bucium, președintele clubului partidului național din Abrud-Roșia, proprietar de mine.

Clement Aiudeanu, fost tribun în anii 1848—49, decorat cu crucea de aur și cu medalie de aur, învățător pensionat și proprietar în Câmpeni.

Candin David, proprietar și director de mine.

Nicolae Macaveiș, proprietar de mine.

Aurelian Danciu, director și proprietar de mine.

Aviron Macaveiș, proprietar mare de mine.

Alexandru David, proprietar de mine.

Ionuș Nicolae, proprietar mare de mine.

Vasile David, proprietar de mine.

Ioan David, student în drept.

Simion Ciura, proprietar de mine.

Ioan Babuș, preot gr. cat.

Sofia Babuș.

Aurel Al. Lazăr, comerciant.

Iosif Ciura, paroch și vice-protopop onor. gr. cat în Bucium-Șeasa.

Ioan Cosma, propr. de mine.

Ioan Munteanu, inv.

Moise Macaveiș, propr. de mine.

Ioan Naicu, propr. de mine.

Ioan S. Macaveiș, propr. de mine.

Maria David.

Sabina David.

*„Dumnezeu ni te-ai dat, Bănățean Român adevărat,
Dumnezeu îți va ajuta în gigantică lupta ta,
Să-ți vezi mântuită nația ta asuprită,
Inima-ți liniștită și de Român în veci pomenită”.*

Nicolae Băieșanu,
preot rom. în Bucium-Isbita.

Elena Băieșanu, preoteasă.
Pamfilu Băieșanu, practicant montan.
Nicolae Jurca, proprietar de mine.
Simion Crîsnic proprietar de mine.
Nicolae Adamovici, preot gr. or. în Bucium-Poeni.

Eva Adamovici, preoteasă în Bucium-Poeni.

George Lupu, teolog absolut.

Iancu Nicolae, proprietar de mine.

Alexandru Jurca, proprietar de mine.

Ioan Bogdan, proprietar.

Lazăr Ceteraș, proprietar de mine.

Gh. Prația, proprietar de mine.

Macaria Costinaș, proprietar.

Nicolae Tandrău Dubiciu, propr. de mine.

Gheorghe Popa, proprietar.

Gheorghe Toma, miner.

Gherasim Băieșanu, miner.

Ioan Jurca, proprietar de mine.

Dumitru Jurca, proprietar de mine.

Elena Jurca.

Alexandru Danciu, paroch, în Bucium-Sat.

Ceteraș Gheorghe, proprietar de mine.

Nicolae Bembea, proprietar.

Ioan Tandrău, proprietar de mine.

Moise Prație, metalurg.

Alexandru Lupu, proprietar de mine.

Simion Lupu, proprietar de mine.

Gheorghe Lupu, învățător.

Anania Boldor, învățător.

Dumitru Bodea, proprietar de mine.

Ioan Toma, proprietar.

Traian Danciu, comerciant.

Teodor Sêrbu, proprietar în Cărpiniș.

Carolina Sêrbu, născ. Fodoreanu.

Avram Sêrbu, din Cărpiniș, cleric an. III

în Sibiu.

Ioan Todescu, paroh rom. gr. or. în Bucium-Cerbu, proprietar și director de mine, asesor al scaunului protopresbiterial și deputat al sinodului protopresbiterial, membru pe viață al Asociațiunii transilvane pentru cultura și literatura poporului român.

Ilariu Todescu, student.

Iosif Câmpeanu, cantor și propr. de mine.

Alexandru Danciu, proprietar.

Valeria Todescu, școlăriță.

Moise Danciu, proprietar.

Dumitru Todea, proprietar de mine.

Ioan Brătianu, proprietar.

Ioan Mostiu, proprietar.

Simion Tomușiu.

Gheorghe Tomușiu, proprietar.

Gheorghe Crișan, proprietar de mine.

Gheorghe Tap, proprietar.

Danciu Nicolae, proprietar.

Ioan Macaveiș, proprietar.

Alexandru Macaveiș, proprietar de mine.

Alexandru Tuhuș, inspector de mine.

Moise Ionușiu a lui Gheorghe, miner.

- Dumitru Toma, proprietar în Cărpiniș.
Simion Jäger, proprietar.
Ioan Danciu, director de mine.
Alexandru Ciura, paroch în Abrud.
Romulus Gritta, director și posesor de mine în Roșia Montană.
Aureliu St. Șuluțiu, funcționar de bancă.
Basiliu Ciobanu, director și posesor de mine în Cetatea Romanilor.
Dr. Laurențiu Pop, avocat în Abrud.
Ioan Sêrbu, proprietar.
Iosif Groffu, comerciant în Abrud.
Elena Groffu.
Gheorghe Balomir, propr. și industriaș.
Corneliu Munteanu, inv. rom. în Abrud.
Solomon Coroiu, învățător.
Terențiu Giurchescu, croitor în Abrud.
Radu Jantea, preot român în Sohodol.
Aureliu Ciura.
Ioan Cioica, proprietar.
Iuliu Muțiu, măsar și proprietar.
Simion Grecu, proprietar de mine.
Zacharia Cioara, proprietar.
Iacob Străjanu, pictor și desemnator, angloiat poștal și telegr. în pensiune.
Dionisiu Jeflea, faur.
Alexandru Tuhuț, proprietar.
Gheorghe St. Șuluțiu, pielar și proprietar.
Simion Bistraia, miner.
Artemius Mărculescu, proprietar.

Petru Chendi, păpuçar.

Petru Macaveiș, propr. de mine și func.

Alexandru Drumar, funcționar.

Ioan Herța.

Gheorghe Cosma.

Iosif Bara, proprietar.

Teodor Vitca, pantofar.

Iosif Draia, proprietar.

Gheorghe Mârza, cismar în Abrud.

Nicolae Moldoveanu.

Ioan Deoanca, proprietar.

Ioan Popp, proprietar.

Alexandru Balta, proprietar.

Petru Nicola, preot român în Vidra-de-jos,
din familia lui Horia.

Ioan Todea, paroch gr. or. în Albac.

Teodor Bursu, preot, în Scărișoara.

Iuliu Pitic, învățător român și casier la
banca «Munteana» din Ofenbaia.

Dr. Basiliu Preda, avocat.

Sabina Preda.

Romul Furdui, protopresbiter gr. or.

Ana Furdui.

Vasile Chirtop, fost magistru poștal și te-
legrafist rom, ung. proprietar în Câmpeni.

Ioan Matora, preot gr. or. în Câmpeni.

Octavia R. Matora, preoteasă.

Michail Contes, preot, înv. gr. or.

Enea Iuliu Gherasim, comerciant.

Michail Matora, proprietar în Câmpeni.

Iuliu Poruțiu, paroch gr. catolic român,
membru ordinar al Asociațiunii transilvane
pentru lit. și cult. poporului.

Domnica Chirtop.

Teodor Mucea, econom.

Ioan Bota, econom.

Dumitru Stan, econom.

Boncuțiu Ioan, econom.

Nicolae Boncuțiu, măsar.

Michaiu, Mihon, econom.

Vasile Vesea, bărdăș.

Vasile Corchis,

Avram Napău, bărdăș.

Gheorghe Tuhuțiu, lemnar.

Nicolae Muntea, econom. BCU "Nicolae Bălcescu" Library Cluj

Teodor Bota, econom.

Vasile Petrușe, butnar.

Constantin Mihon, econom.

Michaiu Olariu, zidar.

Mucea Nicolae, miorar.

Napău Ioan.

Boncuțiu Nicolae, bărdăș.

Bota Iosif.

Boncuțiu Gheorghe, econom.

Iosif Stan, fleșer.

Corchiș Nicolae, econom.

Nicolae Vesa.

Mihon Gheorghe, econom.

Mocan Teodor, din Scărișoara.

Ioan Gligor, preot gr. or. în Ponorel.

Gheorghe Scrob, paroch gr. or. în Secătura.
Iosif Arieșianu, preot gr. cat. în Certege.
Bara Gheorghe, econom în Secătura.

Nicolae Coroiu Ponoreanu, preot român
gr. cat. în Ponoșel.

Basiliu Leah, fost dubaș în anii 1848—49.

Ioan Mihetiș, econom.

Ioan Șoica, ciubărar.

Ioan Ciama, econom.

Nicolae Leahu.

Michaiu Leahu, ciubărar din Vidra Iancului.

Ioan Ciama a lui Gavrilă.

Ana N. Gomboș.

Michail Gomboș, proprietar și membru pe
vieță al Asociațiunii transilvane

Nicolae Leahu.

Adam Trifonescu, comerciant.

Teodor Bădău, vigil silvanal

Grigore Iosif, cantor.

Nicolae Cristea.

Simion Chira.

Toader Ciama.

Michaiu Rășiga.

Constantin Gavra.

Vasile Gavra.

Gheorghe Gligor.

Petru Mihet.

Michaiu Bădău, ciubărar.

Nicolae Gligor.

Nicolae Chira, econom.

Stefan Pogan.

Iosif Șoica.

Nicolae Avram.

Ioan Rășiga.

Constantin Lazăr, econom.

Vasile Ciama.

Gavril Bedu, fost gardist.

Gheorghe Gligor.

Stefan Jude, ciubărar.

Ioan Jude.

Vasiliu Gomboș, paroch gr.-or. în Vidra-de-sus.

Maria Gomboș născ. Patitia, preoteasă.

Iosif Gomboș, cleric absolut, proprietar, delegat la conferința națională, membru ord. al Asociațiunii transilvane.

Teofil Comboș, econom.

Const. Cotisel, preot român gr.-or. în Certege.

Gheorghe Zăhăuțiu măsar.

Petru Gaița, econom.

Nicolae Zăhăuțiu, econom.

Constantin Corcheș, econom.

Nicolae Necșiu, econom.

Gaița Petru al lui Gheorghe, econom.

Andreșiu Nicolae, econom.

Gheorghe Plic, econom.

Ioan Anca, econom.

Nicolae Gaița, econom.

Constantin Marcu, econom.

Manoil Borle, econom.

Constantin Zăhăuțiu, econom.

Ioan Costea, econom.

Gheorghe Arieșeanu, econom.

Nicolae Cotișel, proprietar.

Sofia Cotișel.

Alexandru Papiu, preot gr.-cat.

Carolina Balea.

Sofia Marcu.

Alexandru Daraban, jude reg. în pens. și membru ord. al Asociațiunii transilvane pentru cultura poporului român.

Eugenia Simu.

Lucretia Papiu.

Romul Marcu, preot gr.-cat.

Nicolae Corches Moțul, învățător român gr. or. și proprietar în Câmpeni.

Petru Simu, preot gr.-cat.

Demetru Goia, preot gr.-or. în Sohodol.

Ioan Danciu, protopresbiter, director executiv al băncii naț. rom. »Munteana«.

Avram Cioranu, paroch român gr.-or. în Lupșa.

Nicolae Pitic, paroch în Muncel.

Moise Manovici, proprietar în Cărpiniș.

Rafila Manovici.

Gherasim Coroiu, proprietar în Cărpiniș.

Nicolae Dionca, fecior de căpitan din 1848, ferar în satul lui Cloșca și Crișan.

Simion Găldău.

Dumitru Găldău, proprietar în Cărpiniș.

Rafla Dionca născ. Manovici.
V. Burianu, proprietar în Cărpiniș.
Dumitru Manovici, proprietar în Cărpiniș.
Ioan Gligor, paroch g.-or. în Vîrtop.
Sofia Gligor, preoteasă.
Petru Manovici, proprietar.
Nicolae Coroiu.
Augustin Metేశiu, paroch gr.-cat. în Cărpiniș.
Elena Dogar.
Nicolae Dogar, proprietar în Cărpiniș.
Simion Coroiu.
Letiția Dogaru.
Nicolae Macaveiu al Huhului, miner.
Ioan Hudriciu al lui Gheorghe, econom.
Poșogan Gheorghe.
Ioan Danciu, proprietar în Cărpiniș.
Antoni Bistrai, nobil din Bistra.
Sofia Bistrai.
Spiridon Găldău.
Avram Poșogan, proprietar în Bistra.
Ilie Danciu.
Iosif Danciu.
Petru Sêrbu.
Moise Sêrbu.
Nicolae Sêrbu, proprietar în Cărpiniș.
Elisaveta Sêrbu.
Minerva Sêrbu, din Cărpiniș.
Letiția Sârbu, din Cărpiniș.
Aurelia Sêrbu, din Cărpiniș.
Ionița Sêrbu, din Cărpiniș.

Teresia Oros, din Cărpiniș.

Nuțu Mușă al Onului, econom.

Scrob Constantin.

Șoitu Ioan.

Constantin Găldău.

Petru Pripon, din Cărpiniș.

Sofia Balea.

Petru Balea.

Vetuța Balea.

Vasile Bumbuț, preot în Sartăș.

Teodor Costache Durduc, econom.

Familia lui Simcon Coroiu:

Simion Coroiu, proprietar în Cărpiniș;

Elisaveta Coroiu născ. Pripon, nepoata fabricantului tunurilor de lemn de la 1848 Simion Pripon din Cărpiniș;

Sabina Coroiu;

Nicolae Coroiu;

Maria Coroiu;

Zamfira Coroiu;

Petru Coroiu;

Sofia Coroiu;

Eugen Coroiu;

Sabin Coroiu;

Lina Coroiu;

Nicolae Coroiu; și

Gavrilă Coroiu.

Sabin Nicoară;

Lucreția Nicoară.

Ioan Pripon.

Nicolae Colda al Pauchei, băieș.

Antoni Faur.

Ioan Andraș, proprietar.

Toader Toderăș.

Rafila Toderăș.

Saveta Toderăș.

Avram Toderăș.

Dumitru Toderăș.

Moise Șoit.

Toma Cucu.

Ioan Opreșă.

Chirilă Vasilie

Gavril Rancea.

Pompiliu Pitic, măestru pieptar.

Vasiliu Ionicu.

Alexandru Birău.

Vasiliu Ciaba, musicant.

Ioan Sêrbu, măestru pantofar.

Andrei Stoica, morar.

Ioan Opreșă, măestru bărdaș.

Nicolae Iosif, băieș.

Andrei Rancea.

Vasile Fodorean, învățător.

Ioan Epure, econom.

Laurențiu Danciu, măestru pantofar.

Vasile Pleșa, învățător.

Nicolae Metășan al lui Ioan, econom.

Opreșă Nicolae, băieș.

Vasilie Gan, preot în Sălciva-de-sus.

Eutimiu Frăsilă, preot în Sălciva-de-sus.

Ioan Pașcu, învățător în Lupșa.

Nicolau Fodorean, învățător și contabil în Ofenbaia.

Aurel Bran, preot gr.-or. în Cioara-de-sus.

Vespasian Onițiu, comerciant.

Gherasim Lazar, primar în comuna Cioara.

Hentea Demetriu, vice-notar în Ofenbaia.

Victoria Onițiu.

Petru Goșa, notar cercual în Lupșa.

Vasilie Russ, proprietar în Ofenbaia.

Andrei Candrea, preot gr.-cat.

Filimon Panța, primar în Muncel.

Ioan I. Gall, student.

Hosda Filip, proprietar în Muncel.

Sava Onițiu.

Roma Popp.

Teodora Candrea.

Ioan Gherman, învățător și catechet în Brad,
membru al Asociațiunii transilvane.

Matias Vlach.

Petru Cioflica, croitor în Brad.

Teodor Orlea, teolog absolut.

Brădean Simion.

Nicolae Faur.

Avesalon Faur, ciobotar.

Bulc Petru, proprietar.

Ioan Stanciu, arendaș.

Emil Popp, curelar.

Maria Stanciu.

Nicolae Gherman, păpușar.

Adam Grof, păpucar în Brad.
Cotoiu Stefan.
Ioan Golda, econom în Brad.
Golșca Gheorghe.
Avram Popa, primar în Hărțegani.
Toma Oțel, întreprinzător.
Valerian Cioran, măestru lemnar.
Giurgiu. Militon, măcelar.
Giurgiu Maria.
Nicolae Obădău, comerciant, proprietar.
Nicolce Sârbu, măestru zidar.
Ioan Matias, primar.
Ioan Drîmbăreanu, măestru zidar.
Nicolae Florea.
Ioan Luca, învățător.
Sofia Gherman, proprietăreasă și învățăto-
reasă, și fiii:
  Horațiu, Cato Gherman, student;
  Dane Gherman; și
  Joe Gherman.
Adam Bolcu, econom.
Ilie Călămariu.
Ioan Moise, zidar.
Feier Aron, proprietar mare.
Ioan Veselie
Otilia Boneu, profesoară.
Vasile Z. Boneu.
Vasile Damian, protopresbiter.
Lungu Teodor, primar.
Gligor Costin, proprietar.

Floruța Petru.

Teodor Dusenescu, propr. în Mesteacăn.

Ilie Zena, tălpar.

Bogdan Ioan.

Golcea Lazăr, econom.

Aron Radu, ciobotar.

Popa Teodor, econom.

I. Anghel, proprietar mare.

Luca Nicolae, tălpar.

Copos Gheorghe, maestru.

Pascu Bordea, econom.

Constantin Costin, maestru faur.

Ioan Russu, preot.

Omota Ilie, proprietar.

Văduva Sofia Tiulescu, proprietăreasă.

Nicolae Florea, preot.

Alexandru Marcu a lui Șandor, băieș și
econom.

900 Ioan Căteanu, proprietar.

Dr. Pavel Opreșă.

Valerica Moldovan.

Adam Irhașiu, comerciant.

Virgilia Lazăr.

Nicolae Stanca, proprietar.

Eremia Irhașiu.

Gheorghe Drăganu, preot gr. or. în Băița.

Gheorghina Drăganu, preoteasă.

Iuliu Elea Cosma. preot gr. or., director de
mine, membru în congregațiunea comitatensă.

Lucreția Popescu.

Ana Stanca.

Petru Stanca, croitor.

Valeria Popescu

Nicolae Păcurariu, proprietar în Seliștea
Zarandului.

Silvia Păcurariu.

Nicolae Popa, preot gr. or. și proprietar.

Maria Lazăr.

Avram Groza, învățător și proprietar.

Lucretia Pop, preoteasă.

Ioan Lupu, proprietar.

Eufrosina Băcilă, preoteasă.

Dionisie Mateș, învățător.

George Perian, pedagog absolut.

Avram Glava, învățător în Seliște.

Ioan Moga, plugar.

Sebastian Stanca, teolog absolut.

S. Băcillă, paroch în Ormindea.

Gavril G. Simedrea, presbiter și învățător
gr. or. în Zdrăpți, membru al Asociațiunii tran-
silvane pentru literatura și cultura poporului ro-
mân, născut în satul Blăjeni, consăngean al
martirului Micula Bibartiu (1784).

Nicolae Necșa, învățător,

Silvia Simedrea, preoteasă.

Gherasim Groza, proprietar.

Ioachim Comșa, paroch.

Andrei Iacob, econom.

Iosif Matei, cantor.

Petru Perian, paroch gr. or.

Dr. Zosim Chirtop, candidat de avocat.

Antonie David, măestru.

Rudolf Ivanovici.

Nicolae Pop, preot gr. or. și membru ord.
al Asociațiunii transilvane pentru literatura și
cultura poporului român.

Lazăr Simu, măcelar.

Romul Coloja.

Avram Petru, jurat comunal.

Niculae Ștefan, băieș.

Alexandru Telegușu.

Gheorghe Pleșa, băieș.

Nicolae Moraru.

Teodor Vâjdea, băieș.

Furdui Gheorghe.

Alexandru Furdui, învățător gr. or.

Gheorghe Anca, paroch gr. or. ortodox în
Soharu.

Ilie Vasiu.

Grațian Cioran, faur.

Ioan Manovici.

Gheorghe Gherman.

Nicolae Jurca.

Gheorghe Bursu, primar comunal.

Carol Faur.

Jurca Nicolae.

Teodor Anca.

Gheorghe Pripon, econom.

Gheorghe Anca, econom.

Ioan Cenușa, băieș.

Ioan Felea, econom.
Gheorghe Felea, paroch gr. or.
Dumitru Vâjdea, econom.
Gheorghe Felea pedagog.
Solomon Danciu, cărăuș.
Nicolae Felea.
Nicolae Moldoveanu, băieș, econom.
Ioan Cioara, econom.
Gherasim Sicoe, proprietar.
Ioan Cioara (Mărgineanu), econom.
Gheorghe Ivașcu, comerciant.
Petru Furdui, econom.
Ana Ivașcu.
Eugenia Ivașcu.
Niculae Cioara (Mărgineanu), econom.
Maria Popp.
Avram Sicoe.
Felea Simion.
Brutus Ivașcu, sodal comerciant.
Teodor Furdui, econom.
Alexandru Ivașcu, pălărier.
Ionuțiș Șoit, econom.
Snop Nicolae.
Clement Câmpeanu al Lupului, econom.
Leahu Gheorghe, băieș.
Ilie Poenaru.
Pătruț Mecea, băieș.
Crisnicu, econom în Mihăleni.
Ioan Vișă, proprietar.
Iuliana Vasiu, proprietăreasă.

Minodora Tiulescu.

Petru Popovici, paroch și administrator protopesc.

Silvia Popovici, născ. Pușcariu.

Virginia Pușcariu.

Vasilie David curelar.

Simion Popescu, cismar.

Ioan Munteanu, morar.

Simion Faur, proprietar de mine.

Ionuțiu Gyöngyösi, băieș.

Dionisiu Șuluțiș, pălărier.

Iosif Creț, băieș.

Bara Șandor, bugnar.

Gheorghe Tuhuș, păpucar.

Nicolae Moldovan, băieș din Abrudsat.

Nicolae Drumaru, pielar.

Dionisiu Moldovean, băieș.

Cobori Gheorghe, plevar.

Ioan Fier, miner.

Ionuțiș Neagu, băieș.

Alexandru Fier, miner.

Neti Șerbu.

Iosif Cobori, cisar.

Alexandru Socaciș, miner.

Moldovan Simion, băieș.

Simion Dandea, puoprietar de mine.

Petru Șuluțiș, băieș.

Zlătneanu Vesalon, băieș.

Dionisiu Martiș, curelar.

Vasile Zlătnean, băieș.

Alexandru Sabo, băieș.

Gheorghe Sabo, băieș.

Mladin Peti, măcelar.

Gheorghe Becsa, miner.

Petru Popovici, băieș.

Teofil Faur, comerciant.

Nicolae Marcu, miner.

Ioan Iancu al Florii, miner.

Ioan Martius, cojocar.

Solomon Sturza, econom.

Samuil Moldovao, miner.

Pripon Gheorghe

Nicolae Pripon

Ioan Pripon.

Gheorghe Pripon

Dănilă Găldău, proprietar în Cărpiniș, din

neamul lui Cloșca.

Petru Găldău, proprietar în Cărpiniș, din
neamul lui Cloșca.

Teodor Găldău, proprietar în Cărpiniș din
neamul lui Cloșca.

(În popor numele colectiv al acestora este
Cloștești. Casa lui Cloșca a au eredit'o și au
împărțit materialul din ea Dănilă Găldău și Petru
Găldău).

Antoaneta Fodor născ. Ivașcu.

Dr. Vasile Fodor, avocat.

»E o melodie sacră, dulce și armonioasă
în concertul prosaic al vieții, când mai mulți

inși pot să se grupeze și să lucre împreună ani de-arîndul, pentru realizarea unui ideal, și armonia, concordia, dragostea frățească dintre ei să nu fie conturbată nici pentru un moment

Idealurile nobilitează sentimentele, reduc egoismul între marginile prescrise de judecata rece, fac ca inimi multe să bată la un fel, capete la un fel să judece.

»Aci e secretul sunetelor armonioase în viață, sunete ce atât de cu drag le ascultă omul, chiar și când ne vin ca un ecou din depărtare.

»Solidaritatea basată pe principii nealienabile face minuni, iar unirea făcută mai mult pentru ochii lumii și cu reserve, e stavila de frunte pentru ori-ce triumf, ea însemnează stagnare.

»Apōstolii nu de aceea au învins lumea veche, pentru-că au fost mulți — ci pentru-că ei au avut zel și inimă, s'au identificat cu cauza ce o reprezentau; la ei totul era esență.

»Esență să fie și la noi!»

Dr. Alexandru St. Suluțiu.
medic cercual.

Gr. Sima a lui Ioan.

Am reprodus adresa aceasta până în cele mai mici amănunte ale ei, pentru-ca ori-și-cine să se încredințeze că nu era în ea nici o notă discordanță, nimic primejdios, nimic ce ar fi putut compromite pe cineva în lumea aceasta.

În urma unui act de violență sèvresit de autoritățile publice maghiare, atențiunea generală se îndreptase asupra Moților, despre care mulți vorbeau fără ca să-i cunoască. Eu, care-i cunosc, m'am simțit dator să spun adevărul asupra lor, pentru-ca atât binevoitorii, cât și rău-voitorii lor să știe ce sunt și cum gândesc ei. Am avut singura mulțumire, la care râvnește sincerul scrutător de adevăr: Moții s'au ridicat cu toții, pentru-ca într'un glas să mărturisisească că bine am exprimat simțemintele și cugetările lor.

Ce urma de aici?

Urma ca toți cei-ce vor să-i cunoască pe Moți să citească articolul publicat de mine asupra lor; urma ca oămenii serioși să țină seama de cele dișe de mine despre felul de a simți și de a vedea al fraților

mei: manifestatiunea Motilor era numai o dovadă că sunt și eu unul dintre oamenii, care în viața publică nu caută decât mulțumirea de a le fi spus altora adevăruri, pe care ei înșiși nu pot să le cunoască, și de a fi contribuit prin această la împuținarea greșalelor făcute din lipsă de cunoștință de cauză.

Numai așa putea să vadă și șeful partidului național lucrurile.

El trebuia să se bucure de „*armonia, concordia și dragostea frățască*” ce s'a produs între Moți. Da! Érau însă două guverne, nu unul, ci două deodată, cărora nu le venia la socoteală ca adevărul să iasă la iveală, nu, mai ales, ca eu să fiu socotit drept unul dintre cei autorizați a-l spune.

După-ce a făcut dar plimbarea sa pe la București, d-l Dr. Ioan Rațiu era foarte strîmătorat de cele ce se pregăteau în Munții-Apuseni.

Ce trebuia să fac eu?

În timpul petrecerii mele în temniță am primit sute de depeși de felicitare în

diua în care s'a născut una din ficele mele. Știind că d-l Dr. Alexandru Mocsonyi s'ar simți jignit dacă aceste depeși ar fi date publicității, le-am strîns frumusele și le-am pus în saltarul mesei, ca să le arăt odată ficele mele și să i le dau, drept dovadă, că în ceas bun și nu din rîi părinți e născută.

Tot ast-fel acum, ca să nu-i fac greutate mult strîmtoratului șef al partidului național, am rugat pe Moți să-mi trimită adresa pe poștă și să nu mai vorbiască nimic despre ea, căci n'o s'o arăt nici eu nimănui, cîtă vreme șeful lor nu mă va autorisa s'o fac aceasta.

Atât de departe am mers cu supunerea, încât nici nu le-am mulțumit subscriitorilor adresei.

Acum am publicat'o ca act justificativ și mă voiu duce în Munții-Apuseni, ca să le mulțumesc Moșilor, vorbind rost la rost cu dînșii.

Și dacă așa am făcut eu, care nici nu sunt nici nu vcesc să fiu considerat membru al partidului național presidat de

d-l Dr. Ioan Rațiu, cu atât mai supuși au fost aceia dintre amicii mei, care stăteau sub „comanda“ d-lui Dr. Ioan Rațiu.

D-l Eugen Brote nici-odată n'a stăruit ca articolele trimise de d-sa pentru „*Tribuna*“ să fie publicate și fără de voia d-lui Dr. I. Rațiu, nici-odată nu s'a supărat pentru-că ele n'au fost publicate, nici-odată nu i-a dis dlui Dr. Ioan Rațiu: Amicii mei sunt și ai tăi, se cuvine deci ca nici tu să nu te însoțești cu cei-ce mie îmi sunt dușmani!

În timpul grelelor zile dela Cluj, cei mai de aproape prieteni, chiar rudele d-lui Eugen Brote erau alătura cu d-nul Dr. Ioan Rațiu, și nimeni nu s'a supărat, nici o imputare nu s'a făcut.

Datori eram să ne dăm silința de a le afla toate, și le și știam toate, dar parola era: trebuie să facem voile bătrânului și să ne dăm silința de a-l dumeri și de a-l feri de cursele ce i se pun.

După-ce d-l Dr. Ioan Rațiu s'a întors din temniță, d-l Eugen Brote i-a adresat dimpreună cu d-nii Aurel Popovici și

Septimiu Albini o lungă scrisoare, prin care îi comunică părerile lor despre acțiunea pentru viitor.

D-l Dr. I. Rațiu răspunde:

Iubite nepoate!

Am primit cele trimise pentru întrunirea noastră din 15 Noembrie și le vom supune unei aplețări serioase.

1. Concordia membrilor din comitet ;
  2. O pace sinceră și de bună credință;
  3. Rezoluția pentru continuarea luptei —
- sunt în deplin acord cu d-ta.

Nimeni altul nu poate fi mai mult însușit de cum sunt eu de adevărul cuvintelor de aur ale stăbunilor nostri: »Concordia res parvae crescunt, discordia magis dilabuntur«.

Mi-aduc cu plăcere aminte că noi, membrii comitetului cu locuința în Sibiiu, și cu deosebire noi amîndoi, eram tot-deauna perfect înțeleși asupra atitudinii noastre politice și asupra tuturor acțiunilor naționale.

Și eu nimic nu doresc mai mult, decât a lucra și în viitor în deplină concordie cu d-voastre.

În fond sunt sigur, că și astăzi suntem de acord unii cu alții, iară forma, în care vom avea în viitor a ne manifesta părerile și conlucrarea, trebuie să o găsim.

...Primește multe salutări cordiale dela ai mei și dela al D-Tale

Unchiș.

11 Nov. 95.

Trei zile după-ce a scris această epistolă, d-l Dr. Ioan Rațiu a cerut intervenirea judecătoriei pentru sechestrarea »*Tribunei*«.

Cele-lalte sunt știute.

Am făcut tot ceea-ce omeneste e cu putință, ca să-l înduplecăm pe d-nul Dr. Ioan Rațiu a renunța la sechestrul, prin care producea o grea perturbațiune în partidul național român.

Intemeietorii »*Tribunei*«, în frunte cu d-l Diamandi Manole, toți l'au rugat, l'au conjurat; vechii susținători ai »*Tribunei*«, toți i-au trimes adrese; eu i-am adresat o scrisoare; prin care i-am expus consecințele firești ale sechestrării și l'am rugat să renunțe la ea; majoritatea membrilor

comitetului, în numele căruia făcuse sechestrarea, l'a invitat să restabilească statul quo: toate sunt în zadar, căci acum, în ajunul sărbărilor milenare, partidul național român trebuie să fie desorganizat ori cel puțin *decapitat*.

Acesta e rostul retragerii d-lui Dr. Ioan Rațiu. Au crezut siluitorii d-sale că vor putea să desorganizeze pe Românii din țerile Coroanei ungare, și dacă nu s'au încredințat încă, se vor încredința în curînd, că i-au făcut să-și strîngă cu atît mai vîrtor rîndurile.

Vedînd cum unul câte unul îl părăsesc cei ce l'au împins înainte, d-l Dr. Ioan Rațiu se vede pus în fața alternativei: *Ori mă întorc la cei ce sinceri au fost față cu mine, ori rămân singur!*

Va alege, dacă va putea.

E tare stîncă »*Tribuna*« și numai însuși pe sine se frînge cine se isbește de ea.

Dîndu-ne silința de a afla adevărul asupra simțemintelor și cugetărilor comune tuturor fraților nostri și avînd curagiul

civic de a mărturisi acest adevăr în fața tuturor, noi am făcut ca Românii să se recunoască unii pe alții ca frați pătrunși de același gând, să se bucure unii de alții, să se iubiască între dînșii, să se adune la un loc și să se simță tari și plini de încredere în viitorul lor: e aceasta în viața noastră o nouă fașă, al cărei simbol e »*Tribuna*«, și nu cu »Tribuniștii«, și cu »nația română« se pune în conflict cine vrea să schimbe felul »*Tribunei*«.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

V.

Situațiunea actuală.

Are fie-care dintre noi rostul lui în lumea aceasta, și dacă e în noi și răutate, nu știi la ce e bună răutatea.

Stă în fața universității din București, mărturie a unei binecuvântate lucrări, statua lui Gheorghe Lazăr, care în timp de câți-va ani a determinat caracterul culturii noastre moderne și ast-fel a fost socotit vrednic de a fi pus în rîndul marilor noștri binefăcători.

Trecînd pe sub statua aceasta, nimeni nu-și aduce aminte și de un alt binefăcător al nostru: Episcopul Moga, care a siluit pe Gheorghe Lazăr să desbrace haina de archidiacon, să-și iee lumea în cap și să meargă acolo, unde avea să-și îplinească frumoasa misiune.

Avea și siluitorul, acesta rostul lui în economia providenței, și Gheorghe Lazăr

ar fi de mult uitat, dacă n'ar fi avut norocul de a fi prigonit.

Aceasta să fie mângăerea siluitorilor nostri!

Câte și iar câte din faptele noastre cele bune n'ar fi fost săvârșite, dacă prigonitorii nu ne-ar fi silit să ne încordăm toate puterile!

De câte-ori n'am fi stat tigniți, dacă ei nu ne-ar fi silit să sărim în picioare ca să ne apărăm!

De câte-ori am fi amânat pe mâne fapta, pe care strîmtorați de dînșii, ați am săvârșit'o!

»Dumnezeu, — așa dice vorba românească, — »nu te bate cu bâta, ci-ți ia mintea«, — și vorba aceasta o știa și Homer, care ne spune că Troia, nu prin vitejia Elinilor, ci prin prostia Troienilor a perit.

Providența ne e nouă mumă, și ciumă le e dușmanilor nostri, căroră le-a luat mintea, ca să nu poată înțelege foloasele ce ar trebui să tragă din adevărurile mărturisite de noi și în al lor aud.

Ani de zile de-arîndul ne dăm silința de a-i întări pe frații nostri în convingerea, că nu e pentru neamul românesc, în actuala lui fasă de desvoltare, adăpost mai bun decât o puternică împărăție habsburgică și că trebuie să ne încordăm toate puterile spre a-i îndupleca pe Maghiari să curme lupta și să între la învoială cu noi, pentru-ca împreună să lucrăm la consolidarea statului ungar, pe care noi îl voim tare, fiind-că e parte din împărăția de care se reazemă — în gândul nostru — soarta întregului neam românesc.

Ei aud, dar nu înțeleg, ci ne prigonesc, ne aruncă în temnițe, ne gonesc peste hotare. ne presintă drept uște turburatori ai ordinii, pe noi, care le vorbim cu inimă deschisă — tot așa ca fraților noștri.

Cred însă pe cei ce nu le vorbesc cu inima deschisă și cred pe cei ce n'au ajuns încă să se pătrundă de adevărul, care e temelia a toată cugetarea noastră politică.

Ioan Brătianu, care viața lui toată și-a dat silința de a cunoaște până în cele

mai mici amănunte nu numai țara lui, ci totodată și țările vecine, Ioan Brătianu, care avea, în Ardeal și în țara lui, cu Ardelenii, vechi și întinse legături, — Ioan Brătianu a fost dușmanul Maghiarilor, pentru-că le-a ținut, ca adevărat prieten, în toată sinceritatea: *«Nu vă închipuiți că cineva în lumea aceasta poate să-i facă pe concetățenii voștri români să renunțe la cererile lor legitime: trebuie să vă îmbărbătați și să le faceți dreptate!»*

Amicii Maghiarilor sunt dl Tache Ionescu și dl Nicu Filipescu, care multe pot, ori d-l Petre Carp, care toate le poate.

Noi, oameni cu inima deschisă și însetați de pace, venim și le ținem: «Lăsați și pe Tache, și pe Nicu, și pe Petre, care vorbesc despre lucruri lor chiar mai puțin decât vouă cunoscute, și ascultați vorba lui Ioan Brătianu, omul deprins a lua toate lucrurile în serios și a nu spune decât ceea-ce știe».

Suntem trădători de patrie!

Bunii patrioți sunt aceia, care știu prea bine că nici chiar cel ce toate le

poate, pe Români din ale lor n'are să-i scoată, dar ȕic că da, poate Tache, fiindcă pentru dînşii e mai bine așa

Ce să le faci? — Providența iea și dă potrivit planurile ei.

Lucrurile trebuiau să vie așa, pentru-ca noi să fim nevoiți a trece în «marș forțat» printr'un proces de închegare națională, fără de care ne-ar fi găsit nepregătiți marile evenimente, în ajunul cărora ne aflăm.

Se stabilise un fel de tradițiune sfîntă, că nu se mai întoarce cine a trecut odată în România. De aceea Maghiarii, când ne exprimam nemulțumirile, ne răspundeau: *«Ha nem tetszik, menjen Oláhország! 1)»* — Așa mi-a ȕis odată și mie întru fericire pomenitul Tabajdi-Pașa, care stăpînia cu mîna de fier trei comitate cu aproape un milion de Români. Băiat îndrășnet, care n'avea ce să piardă, i-am răspuns: *«O să mă duc, Domnule, dar n'o să mă întorc singur!»*

---

*) Dacă nu-ți place, mergi în Țara-Românească!

Așa aū și venit lucrurile, fără ca cineva dintre noi să-și fi dat silința de a le aduce așa: nevoile ne-aū silit să venim și să ne întoarcem mereū, încât am ajuns de ne simțim și aici și acolo acasă la noi.

Tot nevoile ne-aū silit să ne dăm cea mai bună parte din sufletele noastre spre a angaja pe frații noștri din România în lupta pentru cauza noastră și să ne dumerim, împreună cu dînșii, care anume dintre interesele patriei noastre sunt comune cu ale patriei lor. Ađi nu mai e în România nici un om politic care nu se preocupă de interesele noastre, și nici unul în Ardeal care nu-și dă silința de a cunoaște pe ale *Românicii*. Pe deplin dumeriți nu suntem încă, dar din *đi* în *đi* tot mai mult pătrunde convingerea, că pe timp îndelungat statul român e interesat ca monarhia habsburgică să fie bine încheiată în toate părțile ei, și monarhia habsburgică e interesată ca statul român să se fortifice, pe timp îndelungat; noi Români toți avem aceleași interese.

Numai după-ce ne-am pătruns de această convingere conformă cu marile interese europene, aū putut frații noștri să se presinte alătura cu noi în fața Europei și să susțină cauza noastră fără de sfială, ca ori-și-cine care servește interese generale și pe nimeni în drepturile sale nu vrea să jignească.

Lumea, care mai înainte nu ne știa, ađi ne cunoaște și ne consideră drept un popor, care vrea și poate să-i facă mari servicii.

Că tot mai sunt în mijlocul nostru oameni, care n'aū ajuns încă și poate nici nu vor ajunge vre-odată să înțeleagă astfel situațiunea, aceasta n'are să ne mâhnească. Lumea merge înainte, și cei ce nu sunt în stare să meargă cu ea, rămân uitați în urmă, iar cei ce vor s'o oprească sunt dați încetul cu încetul la o parte.

E trist ceea-ce s'a petrecut la Sibiū, dar s'a devedit încă odată, că zadarnica risipă de puteri e ori-și-ce opintire făcută spre a innăbuși glasul Românilor din re-

gatul ungar; suntem ađi mai dumeriți decât ieri, un pas mare am făcut înainte.

De ce oare d-nii Eugen Brote, Vasile Lucaciú și Aurel Popovici trebuiau să fie **înlăturati**?

De când cu moartea Metropolitului Andreiú, oamenii de stat ai Ungariei s'au obicúnit a trata cestiuni politice cu fruntași români, care ori n'aveau legături adúnci în masele mari ale poporului, ori priviau lucrurile din cercul strúmt al vreunui mic orășel de provincie. S'au pomenit de odată cu acești trei oameni, care știu să pună cestiunea română în legătură cu marile cestiuni europene și să privească lucrurile din punctul de vedere al unei mai bune organizări în statul ungar și al fortificării monarhiei habsburgice. Nu concesiuni particulare pentru Români cer ei, ci îmbunătățiri în statul ungar. Cu asemenea oameni nu vrea să se întâlnească în calea lui nici un guvern, care nu e în stare să facă îmbunătățiri.

Nu e rău nici pentru noi, nici pentru regatul ungar, că oameni ca aceștia, tineri

încă, aŭ fost nevoiți să facă școală politică la București, de unde mulți s'aŭ întors cu rușine, dar nici unul cum a venit.

Silințele de a-i înlătura i-aŭ desemnat și-i avem gata pentru timpul, când patria lor și neamul nostru îi vor reclama.

Eŭ pot să vorbesc fără de rezervă, fiind-că nu sunt personal interesat în luptele politice și nu fac parte din nici un partid politic, nimic nu risc și pe nimăni nu pot angaja, ori-și-cine mă poate desavua fără supărare.

Nu e bine așa, cum este, nici pentru Români, dar nici pentru Maghiari, și nu e bine pentru nici unul dintre cei ce sunt interesați ca în Carpați să fie stări bine așezate.

Nu e, și ar putea să fie, dacă Majestatea Sa Împăratul și Regele Apostolic Francisc Iosif I n'ar mai fi avut, pe lângă toate cele-lalte, și nenorocirea de a fi lipsit în aceste grele timpuri, de buni și sinceri sfetnici.

Ani de zile mulți aŭ trecut de când oamenii de stat ai Austro-Ungariei sunt

pe acord, că trebuie să fie înlăturat conflictul dintre Români și Maghiari, și în timpul acestor ani conflictul s'a înăsprit și a luat dimensiuni din ce în ce mai mari.

De ce?

Pentru-că tot numai oameni lipsiți de cuvenita pregătire au primit sarcina de a-l rezolva.

D-l Coloman Tisza e fără îndoială nu numai cel mai însemnat dintre oamenii de stat ai Maghiarilor, ci, în genere, un adevărat om de stat, care are concepțiuni clare, știe să aleagă mijloacele și înaintează cu hotărîre neștrămutată spre scopul ce-și puue. Ei bine, acest om de nețăgăduită superioritate, a comis greșale mari și i-a făcut patriei mult rău, pentru-că nu-i cunoștea pe Români, îi judeca după puținii cărturari cu care venise de câte-va ori în atingere și-i considera drept o cantitate atât de neglijabilă, încât nu se sfia să dică că nu mai există cestiune română!

Acești Români, considerați drept o cantitate neglijiabilă, au ridicat apoi și pe cele-lalte naționalități în picioare și au alarmat lumea întreagă.

Trebuia deci să între în guvern și un om, care îi cunoaște pe Români și are legături cu dînșii. Acest om, mi-e și greu s'o spun, a fost d-l comite Andrei Bethlen, înrudit cu familia Mocsonyi care stătuse câțiva ani pe la Sibiiu și pe la Brașov, de unde trecea din când în când la Sinaia, unde era foarte bine primit, dar considerat în genere ca «*un homme très gentil — et pas plus*». Dar dacă avea legături și «*cis*» și «*trans*», de ce folos i-au fost?

Ați avem Președinte de Consiliu chiar președinte, nu mai puțin pe d-
baron Desideriú Bánffy, care a trăit mult în mijlocul Românilor, a administrat timp îndelungat un colț din Ardeal, a dovedit, ca comisar regal în ținutul Năsăudului că-i cunoaște pe Români și știe să profite de slăbicinile lor și are oameni de casă până chiar și între fruntașii partidului na-

țional român. E însă altă ceva, ce d-lui baron îi lipsește. Spun cei ce-l cunosc mai de aproape, și dovedesc și oare-care fapte, că «Măria Sa» e «*très hongrois*» și, privind lucrurile din cercul strîmt al orasului Deés, nu prea știe să pună interesele patriei sale în concordanță cu ale amicilor monarhiei habsburgice.

Aceste mai mari interese nu cer o «*regulare*» ca cea din ținutul Năsăudului, ci crearea în regatul ungar a unei stări de lucruri, pe care nici în Ardeal, nici în România, dușmanii Austro-Ungariei să nu o poată exploata în favorul lor, cum o exploatează pe cea de astăzi.

Iar pentru aceasta nu are d-l baron Desideriū Bánffy nevoie de ajutorul nici unuia dintre concetățenii săi români, și cu atât mai puțin de al vre-unui Român care nu îi este concetățean, ci *numai și numai de al concetățenilor săi maghiari.*

E demult de când Maiestatea Sa Regele Apostolic al Ungariei a exprimat dorința, ca în Ardeal să se facă **liniște și ordine.** Ridicat prin încrederea mo-

narchului care a exprimat dorința aceasta, în fruntea guvernului ungar și având majoritate în parlamentul Ungariei, d-l baron nu are decât să fie adevărat om de stat pentru-ca să înlătureze din rîndurile adversarilor săi, nu numai pe cei trei, ci pe toți oamenii însetați de pace.

Să înceapă d-l baron cât mai curînd, în tot casul înainte de *serbările millenare*, cu crearea unei legi electorale europenești, nu numai pentru Români, ci pentru întregul regat al Ungariei, și va fi făcut patriei sale un mare serviciu, va fi ferit pe neamul său de multe din supărările ce i-se pregătesc pentru timpul milleniului. *Românii* o cer aceasta, aprobarea **Coroanei** e asigurată: nu mai lipsește decât o hotărîre bărbătească din partea guvernului.

Să facă d-l baron ceea-ce trebuie să fie făcut, pentru-ca să înceteze *nemulțu mirile legitime* ale Românilor, și-l încredințez și eu, că dușmanii săi Români își vor pierde toată trecerea și nu vor mai îndrăsnî să-și ridice capetele.

Nu va fi încă rezolvat conflictul dintre Români și Maghiari, căci așa de odată rezolvarea aceasta nu se poate face; dar din ziua în care Românii vor fi fost nevoiți să-și trimită reprezentanți în parlamentul ungar, conflictul va fi pierdut caracterul primejdios pe care-l are astăzi și fruntașii Românilor nu vor mai fi nevoiți să alerge la Viena și la București, ci se vor întâlni tot-deauna la Budapesta și se vor deprinde a lucra în înțelegere cu fruntașii concetățenilor lor maghiari.

Dacă nu așa vor veni lucrurile, vina nu aŭ s'o poarte Românii care nimic nu pot, ci Maghiarii, cărora toate le sunt cu putință.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

LĂMURIRI DOCUMENTARE

despre

PROCEDEREA D-LUI DR. IOAN RAȚIU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ca să ajungă la

STĂPÂNIREA „TRIBUNEI“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La începutul anului 1884 mai mulți Români din Sibiiu, între care și d-l Eugen Brote, s'aû pus în înțelegere cu amicii lor din Brașov, ca să iee inițiativa pentru înființarea unui ziar român independent, în coloanele căruia urma să fie susținut programul politic stabilit în conferența națională de la 1881.

Fiind acesta primul ziar cotidian la Românii din Austro-Ungaria, el trebuia să-și creeze și publicul cetitor, ceea-ce numai încetul cu încetul se putea face. În același timp ziarul era în opozițiune atât cu autoritățile politice, cât și față cu capii bisericești, ba chiar și față cu comitetul partidului național, care voia să se înființeze un ziar pus la discrețiunea lui. Era deci invederat, că mai mulți ani de-a rândul publicațiunea se va face cu mari pierderi și că pentru susținerea ziarului se cere un mai însemnat capital.

Neputând să adune acest capital dintr'odată, inițiatorii au hotărît să facă

mai multe emisiuni de acțiuni. Din prima emisiune de 40.000 fl. au fost rezervate acțiuni de 5000 fl., pentru persoane ce ar fi voind, poate, mai târziu să iee parte la întreprindere, iar din capitalul de vre-o 35.000 fl., ast-fel adunat, s'a cupărat o tipografie și s'a depus cauțiunea de vre-o 6000 fl., pentru ziarul „*Tribuna*“.

Fiind vorba de o luptă grea, acționarii au ales în comitetul de direcțiuni al acestui «*Institut Tipografic*». numai oameni cu pozițiune materială independentă, dintre dece opt fără de copii, iar între aceștia patru chiar necăsătoriți.

Publicațiunea s'a început cu 600 și a ajuns până la sfârșitul primului an la aproape 1000 abonamente. În același timp se admiteau, spre a respândi diarul, și abonamente cu preț scăzut, ba se dădeau învățătorilor săraci chiar și exemplare gratuite. Pentru susținerea fără de perderi a diarului se cereau însă vre-o 2000 de abonamente plătite. Ast-fel, deși unul dintre membrii comitetului, d-l Dr. Aurel Brote, purta gratuit sarcina de ad-

ministrator, ear alți doi membri, d-nii Ioan Bechnitz și Eugen Brote lucrau gratuit în redacțiune, încă la sfârșitul anului al doilea (1885) situațiunea cassei era de ast-fel, că ori trebuia să se facă o nouă emisiune de acțiuni, ori societatea era, în virtutea legii comerciale, nevoită să lichideze.

De oare-ce una nu puteau, iar alta nu voiau s'o facă, membrii comitetului au început să acopere deficitele din contribuiri făcute între dînșii, pentru-ca putința unui faliment să fie cu desevîrșire exclusă.

Sarcina aceasta de multe mii de florini, au purtat-o mai ales d-nii Diamandi Manole, Dr. Aurel Brote, I. Bechnitz și Eugen Brote.

În anul 1888, în sfârșit, d-l Dr. Alexandru Mocsonyi a cumpărat acțiunile rezervate (5000 fl.) și a obținut patru locuri în comitetul de direcțiune. Se credea, că acum se va putea face a doua emisiune. Ne putînd însă să ajungă, în ceea ce privește conducerea politicei, la înțelegere cu d-l Eugen Brote și cu amicii acestuia,

d-l A. Mocsonyi a cerut în virtutea acțiunilor sale, lichidarea societății.

Astfel «*Institutul Tipografic*», a fost pus în vânzare prin licitațiune și întemeietorii «*Tribunei*» s'au văzut după atâte osteneli și atâte jertfe, amenințați să vadă «*Tribuna*» trecută în mâinile d-lui Dr. A. Mocsonyi. D-l Eugen Brote, care cultiva moșioara ce o are lângă Sibiiu și avea una din cele mai frumoase lăptării în Ardeal, și-a desfăcut gospodăria, și-a dat moșioara în arendă și a vândut întreaga sa prăsilă de vite, ca să poată licita alăturea cu d-l Dr. A. Mocsonyi.

Neputându-și închipui o asemenea hotărîre, d-l Dr. A. Mocsonyi a tacsat prea jos pe concurentul său, a oferit prea puțin și ast-fel d-l Eugen Brote a devenit singur **proprietar** al «*Institutului Tipografic*». (1891).

De oare-ce stabilimentul după cele mai minimale prețuiri valora îndoit suma, cu care fusese cumpărat, d-l Eugen Brote a declarat, că nu pentru sine l'a cumpărat și nu-l consideră ca proprietate privată

a sa, ci-și rezervă numai să scoată banii băgați în el. De aceea după-ce datoriile au fost plătite și acționarilor li-s'au restituit banii ce li-se mai conveniau, D-sa a dat socoteală în regulă despre ceea ce l'a costat «*Institutul Tipografic*».

În virtutea legii de pressă D-sa mai trebuia să depună și cauciunea de vre-o 6000 fl., pentru-ca publicarea să poată continua fără de întrerumpere. Ne mai având D-sa destui bani, o parte din cauciune, 4000 fl., a fost depusă de comitetul partidului, al căruia organ autorizat era acum «*Tribuna*».

Acești bani în obligațiuni de stat nu erau un împrumut făcut d-lui Eugen Brote, ci numai o garanție, și rămâneau tot a Comitetului, care lua procentele lor și putea să-i retragă ori-și-când și astfel să împedecă pe un timp oare-care publicarea.

Sub administrațiunea d-lui Eugen Brote nu numai tipografia și librăria au luat o mare desvoltare, nu numai «*Tribună*» a ajuns aproape la 2000 abona-

mente, dar a mai reușit și cea mai frumoasă din creațiunile noastre publicistice.

D-l Eugen Brote, care și-a făcut studiile în Germania și le-a aplicat în propria sa gospodărie, a înființat cu ajutorul câtorva dintre amicii săi, profesori la Sibiiu, și după modele germane o foaie pentru popor, care apare Duminecile, se dă cu 2 fl. pe an, e scrisă în stil popular și are un supliment economic, în care li-se dau sătenilor povești în ceea ce privește gospodăria și nevoile lor zilnic. Atât de bine a prins «*Foaia Poporului*», încât în curînd după întemeierea ei (1893) a ajuns la 5000, iar în al doilea an la **7000** abonamente. Vădînd înrîurirea acestei foi asupra masselor, guvernul ungar a publicat și el o asemenea foaie în patru limbi, dar deși o împărția gratuit n'a reușit să popularizeze edițiunea română în concurență cu «*Foaia Poporului*», care e neasemănat mai superioară în partea ei economică.

Cauțiunea pentru această foaie a fost depusă tot de Comitet, care ast-fel avea

vre-o 6500 fl.; depuși pentru cele două organe ale partidului.

După-ce d-l Eugen Brote a fost nevoit să-și părăsească țara, D-sa a condus «*Institutul*» de la București, ceea ce presenta cu atât mai puțină greutate, cu cât amicii, rudele, ba chiar fratele D-sale purtau de grijă, ca cei însărcinați de D-sa să-și facă datoria.

În Noembrie 1893 însă d-l Dr. Ioan Rațiu a venit la București, ca să iee cu emigrații înțelegere în ceea ce privește atitudinea partidului față cu procesul «*Memorandului*».

Puțin timp după întoarcerea sa de la București, d-l Dr. I. Rațiu a stăruit să i-se vîndă «*Institutul Tipografic*» dimpreună cu «*Tribuna*» și cu *Foaia Poporului*».

D-l Eugen Brote nu putea s'o facă aceasta fără de înțelegere luată cu amicii săi și lipsind din Sibiiu, și nici nu era nevoie s'o facă, de oare-ce comitetul partidului dispunea de cele două^ș foi și fără ca să fie proprietarul lor.

Primind un răspuns în acest sens, d-l Dr. Ioan Rațiu a introdus în redacțiunea «*Tribunei*» pe un tinăr, care nu numai și-a permis să refuze articole trimise de d-l Eugen Brote, dar a și atacat pe d-l E. Brote în coloanele «*Tribunei*».

După-ce dl Dr. Ioan Rațiu a refusat satisfacțiunea cerută, era invederată intențiunea D-sale de a provoca un conflict; tocmai de aceea însă dl Eugen Brote și-a dat silința de a înlătura conflictul prin nouă explicațiuni.

Rămâind zadarnică încercarea aceasta și nevoind să între în conflict cu amicii săi din Sibiiu, d-l Eugen Brote a luat hotărîrea de a se retrage din comitetul partidului, dacă acesta va stăruî alături cu d-l Dr. Ioan Rațiu să vîndă «*Institutul Tipografic*». Hotărîrea aceasta i-a fost comunicată d-lui Ioan Rațiu prin scrisoarea următoare:

Prea Stimate D-le președinte!

Opozițiunea hotărîată, continuată și după explicațiunile mele, într'un mod aproape vătămător, ce am întîmpinat în timpul din urmă

din partea D-Voastră și a unora din colegii mei la numirea redactorului conducător al »Tribunei« și »Foi Poporului« sunt neîndoioase dovezi, că eu am încetat a mai avea încrederea D-Voastră, de care m'am bucurat atât de mult.

Nu-mi rămâne deci, decât să Vă rog, d-le președinte, ca să binevoiți a primi dimisiunea mea din Comitet.

Consecuențele acestui pas le voi purta eu singur și voi căuta tot-odată ca ele să atingă cât se poate de puțin partidul și cauza națională, pentru care voi lucra și în viitor neconținut cu aceeași abnegațiune și dragoste ca în trecut.

De sine se înțelege, că prin demisionarea mea »Tribuna« și »Foaia Poporului« încetează a mai fi organele autorizate ale Comitetului partidului național român, și încetează prin urmare și nevoia ca acest Comitet să se opună cu puterea numirii de redactori prin mine, dar foile nu vor înceta de a apăra și susține ca și în trecut partidul și cauza națională.

Primiți etc.

București, 22 Noembre (4^{le} Dec.) 1893.

Eugen Brote.

*Domniei Sale Domnului Dr. Ioan Rațiu, președintele
partidului național român Sibiu.*

Comitetul central executiv al partidului n'a voit să primească demisiunea d-lui Eugen Brote și, spre a nu jigni nici pe d-l Dr. Ioan Rațiu, a luat următoarea hotărîre sub Nr. II comunicată domnului Eugen Brote:

Prea Stimate Domnule!

Relativ la cuprinsul hârtiei Prea Stimat D-Voastre dto București 4 Decemvrie a. c., Comitetul central al partidului național român, în ședința sa din 9 l. c., a luat decisiunile alăturate aici sub %.

Rugându-Vă să primiți și cu această ocasiune expresiunea distinsei noastre stime, rămânem în speranța unui răspuns favorabil, ai Prea Stimat D-Voastre devotați

Sibiiu, 12 Decemvrie 1893.

Biuroul Comitetului central amintit:

Dr. Rațiu m. p.,
președinte.

Demetriu Comșa m. p.,
secretar.

*Prea Stimatului Domn Eugen Brote, vice-președinte în
Comitetul central al partidului național român, în*

București.

Extras

*din protocolul luat în şedinţa Comitetului central
al partidului naţional român, ținută la 9 De-
cembrie n. 1893.*

Ad Nr. 8.

În considerare, că dl Eugen Brote, vice-
president al Comitetului central naţional, a con-
tribuit în mare măsură la promovarea interese-
lor partidului nostru şi a intereselor româneşti
peste tot;

În considerare, că precum mai nainte aşa
şi acum dl Eugen Brote cu drept cuvânt s'a
bucurat şi se bucură de încrederea Comitetului
şi că neînţelegerile ivite între D-Sa şi delega-
ţiunea din Sibiu a Comitetului, şi aşa sunt de
natură secundară, nu şi principială, —

Comitetul nu află motivată înaintarea de-
misiunii şi invită pe d-l Eugen Brote să-şi re-
tragă atât demisiunea cât şi declaraţia relativă
la ziarele »Tribuna« şi »Foaia Poporului«, cu
atât mai vîrtos, că Comitetul ţine retragerea
d-lui Eugen Brote ca fiind de natură a produce
neînţelegeri regretabile, în dauna activităţii Co-
mitetului şi a partidului nostru în general.

Tot-odată Comitetul ţine, că d-l Eugen
Brote şi de astă-dată va pune interesele bine
înţelese ale partidului mai presus de supărările
personale şi nutreşte ast-fel convingerea, că D-Sa

va continua să lucreze în deplină armonie și conțelegere cu Comitetul nostru întocmai ca mai nainte.

În sfârșit Comitetul declară, că primește în principiu ofertul d-lui Eugen Brote, — făcut verbal în fața Comitetului cum și prin mijlocirea membrului D. Comșa — ca »Institutul Tipografic« să treacă în proprietatea Comitetului și însărcinează biouroul să statorească, în conțelegere cu d-l Eugen Brote, condițiile cumpărării și luării în posesiune a numitului Institut și a raporta Comitetului spre ulterioară decisiune. Până la urmarea acestei decisiuni, Comitetul se ține în drept a exercita asupra atitudinii politice a ziarelor »Tribuna« și »Foaia Poporului« înrîmirea cuvenită, întocmai ca mai nainte. Și fiind-că Comitetul nu se poate lipsi pe un timp mai îndelungat de un organ autorizat al seu, dl Eugen Brote este poftit a răspunde în acest obiect până la 20 Decemvrie a. c. cel mult.

De cum-va d-l Eugen Brote nu și-ar retrage declarația relativă la ziarele amintite, atunci delegațiunea Comitetului este însărcinată a se îngriji ca Comitetul central al partidului să aibă organul seu autorizat și să aducă la cunoștința publică, că ziarele »Tribuna« și »Foaia Poporului« au încetat de a fi organele autorizate ale Comitetului, iar d-l Eugen Brote să fie recercat ca să înapoieze fără amînare sumele acordate

ca cauțiuni din fondul partidului pe seama des
amintitelor ziare.

Pentru conformitate cu originalul

Demetriu Comșa m. p.,

secretar.

E lucru caracteristic, că câte-a zile
după aceasta d-l Eugen Brote a fost tras
în judecată ca proprietar al «*Institutului
Tipografic*» și la 16 Decembre 1893 ju-
decătoria din Sibiiu a pronunțat sub Nr.
3897/93 o sentință, în virtutea căreia nu
numai «*Tribuna*» și «*Foaia Poporului*»
sunt sistate fără drept de apel, dar tot
odată și d-l Eugen Brote e condamnat
să plătească peste 1000 fl., amendă și
cheltueli de judecată.

La 18 Decembre deci d-l Dr. Ioan
Rațiu a adresat d-lui Eugen Brote urmă-
toarea scrisoare:

Sibiiu, în 18 Decemvrie 1893.

Iubite Nepoate!

După-cum știi din știrile telegrafice ce Ți
s'au trimis, ziarele noastre »*Tribuna*« și »*Foaia
Poporului*« sunt judecătorește sistate sub motiv,

că nu s'ar fi observat toate cerințele patentei de presă din anul 1852. Anume că trecerea proprietății ziarului »Tribuna« dela societatea pe acții la D-Ta, nu s'ar fi însinuat în înțelesul patentei, că fiind D-Ta ca persoană privată proprietar, nu ai fi îndreptățit a avea pe alt-cineva ca editor responsabil, ci acesta ar trebui să fie D-Ta și să subscrii tot-odată și foile în calitatea aceasta.*) Pedepsa dictată asupra D-Tale, care ai fost reprezentat prin un curator absentis în persoana avocatului Szántó Sándor de aici, este o amendă de bani de câte 500 fl. v. a. pentru fie-care ziar. Sentința se va executa fără considerare la apelațiunea înaintată din partea apărătorilor Arz și Szántó.

În împregiurările acestea este de neapărată trebuință ca proprietatea foilor să treacă *cu cea mai mare urgență în mâinile comitelui nostru*. Iar aici avem să observăm *toate formele* pretinse de lege și să încheiem un contract de cumpărare, pe basa căruia să se poată apoi face înprotocolarea firmei și însinuările pretinse de ordonanțele de presă.

Spre scopul acesta te rog să trimiți, cât mai repede, o procură specială, legalisată de tribunalul român din București și de consulat, avocatului D-Tale Arz v. Straussenburg, împu-

---

*) Nici unul din aceste motive nu corespund cu starea reală a lucrurilor.

Nota editorului.

ternicindu-l să încheie în numele D-Tale cu reprezentanții Comitetului central al partidului nostru contractul acesta, prin care vinzi D-Ta proprietatea »Institutului Tipografic« și a ambelor foi.

Ast-fel ne-am înțeles cu membrii de aici ai Comitetului, ca *nu o persoană fictivă*, ci *în-suși partidul național* să fie și să figureze ca proprietar, punându-și apoi un procurist responsabil pentru editură, bună-oară în persoana lui Popa Necșa.

Condițiunile, adevărat prețul cumpărării rămâne să-l stabilești D-Ta încunoscându-ne atât pe noi cât și pe avocatul Arz. În prețul de cumpărare se va socoti și cautiunea, *care va rămânea a D-Tale*, iar restul ar fi să-l plătească comitetul în anumite rate în restimp de o jumătate de an bună-oară.

Lucrul acesta ar trebui să se facă cu cea mai mare urgență, ca să putem cât mai iute delătura pēdecile aparițiunii foilor, de cumva nu vom isbuti să facem alt arangement de-ocamdată, spre a putea și pâna atunci eda ziarele.

Astăzi mi s'a înmanuat atât mie, cât și celorlalți membri ai comitetului actul de acuză în procesul Memorandului, fixandu-se pertrac-tărea finală pe ziua de 23 Ianuarie 1894 înaintea Curții cu jurați din Cluj. Acusa e îndreptată pentru agitațiune în contra legilor, a instituți-

nilor și a întregității statului și sunt acușați toți membrii Comitetului.

Sistarea foilor noastre imediat înaintea acestui proces, se vede evident ce tendență urmărește: ca să nu putem pregăti publicul nostru, iar ei să ne poată condamna în liniște. Cu un motiv mai mult, ca să accelerăm posibilitatea aparițiunii ziarelor noastre.

Al D-Tale iubitor unchiuș

Dr. Rațiu m. p.

Nici acum însă d-l Eugen Brote nu a voit să între în vederile d-lui Dr. Ioan Rațiu, căci «trecerea proprietății în mâinile comitetului nu se putea face cu graba necesară, fiind-că: pro I^o Comitetul, ca o instituțiune a partidului nu poate să reprezinte o persoană morală recunoscută, ci ar trebui să se transforme în o societate conform legii comerciale. Pentru aceasta se cer forme, a căror împlinire cere iarăși timp; — pro II° Închierea contractului de vânzare și de cumpărare și înregistrarea lui în condicele comerciale de asemeni cere timp de mai multe săptămâni...»

Nici că era însă nevoie să vîndă tipografia, căci proprietar de tipografie

putea să fie și fără ca să stea la Sibiiu. D-sa a stăruit deci, că foile să reapară tot în tipografia D-sale, dar ca proprietate a vre-unei alte persoane, pentru care era gata să depună o nouă cauțiune.

D-l Dr. Ioan Rațiu a stăruit ca vîndarea să se facă *«după toate formele»*, căci alt-fel *nici «Tribuna»* *nici «Foaia Poporului»* nu vor mai putea să **reapară**.

Astfel a fost d-l Eugen Brote siluit să facă declarațiunea, că a vîndut *«Institutul Tipografic»* și editurile lui. Făcea însă declarațiunea aceasta cu bună credință, ca să înlătorească pedecile formale puse de guvern. De aceea chiar mai înainte de a se fi împlinit vre-una din formele cerute de d-l Rațiu, D-sa a adresat persoanei însărcinate de D-sa cu conducerea stabilimentului următoarea scrisoare:

Bukarest, 18 (30) Dec. 1893.

Lieber Herr Dressnandt!

Die politischen Verhältnisse und die *Haltung meiner Freunde und Gesinnungsgenossen* haben mich *gezwungen* die »Typographische

Anstalt« unserem Partei-Ausschuss zur Verfügung zu stellen.

Obwohl die Kauf- und Verkaufformalitäten noch nicht durchgeführt werden konnten, will ich dennoch, dass der Besitzwechsel schon mit 1-ten Ianuar neuen Stils des kommenden Jahres in Kraft trete.

Ich bitte daher alles nöthige zu veranlassen damit dieses geschehen könne.

Das Personal wollen Sie gefälligst, im Einvernehmen mit Herrn Dr. Rațiu, über diesen Besitzwechsel in Kenntniss setzen.

Gestern Abends sandte ich Ihnen eine Depesche, womit ich Sie verständigte, dass Herr Rațiu in Einverständniss mit mir für die Deckung des Kabdebo-ischen Wechsels per 3211 fl. pro 30 Decembar sorgen wird.

Ich bitte Sie, sich Herrn Rațiu vorzustellen, ihn über den Inhalt dieses Schreibens in Kenntniss zu setzen und seine weitere Weisungen für die Zukunft zu empfangen.

Eugen Brote.

(In traducere românească:)

București, 18/30 Decemvrie 1893.

Raporturile politice și atitudinea amicilor și soților mei de principii m'a silit să pun »Institutul Tipografic« la dispoziția comitetului nostru de partid.

Deși formalitățile vinderii și cumpărării nu s'au putut duce încă în îndeplinire, totuși voința mea e, ca schimbarea de posesiune să între în vigoare deja cu 1 Ianuarie stil nou a anului viitor,

Te rog deci să iai dispozițiile necesare ca aceasta să se poată face.

În conțelegere cu d-l Dr. Rațiu, să binevoești a încunostiința personalul despre schimbarea posesiunii.

Eri seara ți-am expediat o depeșă, prin care te avisez că d-l Rațiu în conțelegere cu mine se va îngriji de achitarea poliței lui Kabdebo despre 3211 fl. cu scadența de 30 Dec.

Te rog să te prezentezi d-lui Rațiu, să-i comunici despre cuprinsul acestei scrisori și să primești dela D-Sa dispozițiile ulterioare pentru viitor.

Eugen Brote.

Cât pentru preț, d-l E. Brote n'a pus nici o condițiune. Era lucru firesc să i-se restituie ceea ce după catastife l'a costat «Institutul», după constatările făcute, cel puțin 12.000 florini. Ostenelile sale și ale amicilor săi, contribuiri ne-trecute în registre, desvoltarea obținută prin atare osteneli și jertfe, nu erau puse în socoteală, căci toate să petreceau între oameni de bună credință.

Într'aceea d-l Dr. Ioan Rațiu îi adresează la 27/12 1893 d-lui Eugen Brote următoarea scrisoare:

Sibiiu, 27/XII 1893.

Iubite Nepoate!

La scrisoarea D-Tale din urmă abia acum îți pot răspunde.

Prețul de 12.00 fl. stabilit pentru »Institutul Tipografic« îl aflu potrivit, dar pasivele curente, care fac 10.708 fl., nu le putem primi, cu atât mai puțin nu, deoarece ce nu suntem și nu putem fi siguri că activele de 3753 fl. se vor putea încasa.*)

Noi nu putem încheia pe numele nostru contract formal de cumpărare, ci trebuie să punem un Strohmman care să cumpere »Institutul Tipografic« și foile, și apoi va fi treaba noastră să ne asigurăm cum vom putea față cu acel Strohmman.

---

*) Această socoteală a Pasivelor și Activelor era făcută în mod unilateral și nu corespunde nici decât cu conceptele comerciale, și cu principiile dreptății și ale echității. D-lui Brote nu i-s'a prezentat o consemnare specificată a Pasivelor și Activelor, iar suma mică a Activelor în raport cu Pasivele provine de acolo, că precând în Pasive sunt computate toate soldurile creditorilor, în Active nu s'a computat depositul de hârtie, cărți și alte materialii, ce se găseau în ființă, din a căror procurare tocmai proveneau pretensiunile creditorilor.

Nota editorului.

Te asigurăm că vei primi dela noi în *cel mai scurt timp* 6000 fl., și dacă nu mai curând, atunci când vei trebui să plătești lui Kabdebo — mai primești *D-Ta* în suma vândării cauțiunea depusă de noi și până acum neatacată de 6000 fl. Mai departe mă oblig eu a exopera dela Comitet, ca în 3 ani după olaltă să-ți plătim din venitul foilor câte o miie florini la an — care sumă laolaltă tot ar face suma de 15.000 fl.

La subscrierea contractului nu-ți putem da nimic, dar luăm asupra noastră răspunderea de a plăti lui Kabdebo 600 fl.

Lucrul principal e să scoatem curând toile »Tribuna« și »Foaia Poporului«, și numai în chipul mai sus indicat putem face posibilă aparițiunea lor.

Dacă te învoești telegrafează lui Arz să facă contractul cu Strohmänn-ul nostru — dar trebuie să-i trimiți procură în regulă, căci fără asta nu poate face contract valid.

Te asigur că »Țiru« dela mine n'a primit nici o misiune. I-am dat o scrisoare către V. A. Ar., în care l-am rugat să ne dea și în viitor ajutor moral și material, iară lui A. P. i-am scris că în direcțiunea aceasta să lucre și el în perfectă *Unire* cu *Amicii* nostri și ai *Causei*. Atâta e tot și nimic mai mult.

Mai departe te asigur, că noi și în viitor și cu deosebire eu *voim a lucra în perfectă concordie cu D-Ta.*

Asupra »Tribunei« cu noi dimpreună *vei avea tot acea influență ca și în trecut.*

D-Ta îmi cunoști părerile mele, dela care nu mă voiu abate nici odată. De una te rog: nu crede la intriganți și la unele fleacuri! Te asigur că toate se vor îndrepta spre bine și noi vom lucra mai departe în perfectă concordie.

Iubitor unchiuș.

Textul procurei, pe temeiul căreia s'a încheiat contractul de vânzare, era, deja stabilit când a sosit scrisoarea d-lui Rațiu la București; dar bilanțarea Active-
lor și Pasivelor nu putea între oameni de bună credință să schimbe întru nimic formele de trecere a proprietății, nici plă-tirea prețului pe cumpărare. Contractul încheiat cu »strohmanul« Popa-Necșa însă după vre-o câte-va zile a trebuit desfăcut și trecut pe un alt »stohmann«. D-l Popa-Necșa a fost condamnat de Curtea cu jurați din Cluj și procurorul a ridicat din nou dificultăți pentru proprietatea Institutului și a foilor. Ast-fel s'a încheiat

înaintea Notariului public la 7. Februarie
st. n. un nou contract, identic cu cel
dităiu, precum urmează:

47 ügyszám
1894

Hiteles Kiadvány.

Közjegyzői okirat.

Elöttem Zágoni Gábor nagyszebeni királyi
közjegyző elöt alólirt helyen és napon megjelen-
tek nagyszebeni lakosok: egy felől Necsa Popa
Iános, nyomdász (lak. Kirchengasse 11 a, ház
szám alatt) mint eladó, más felől pedig Al-
bini T. Livius, ügyvédjelölt (lakik Wiesengasse
29 ház szám) mint vevő, — általam személyesen
ismert felek, — és ezen valamint azon okbol
is, hogy irni olvasni tudnak, tanuk mellözésével
a következő közokirat felvételére kértek fel:

Kaufvertrag.

*welcher zwischen den obgenannten Partheien fol-
gendermassen abgeschlossen wurde:*

I. Ich Iohann Popa Necsa, gezwungen
durch die Urtheile des hiesigen königlichen
Bezirksgerichtes als Strafgericht zu Zahl 527/94
und 552/94 mein Eigenthum zu veräussern, ver-
kaufe hiemit mein ausschliessliches Eigenthum

bildende und untnr der Firma »Nyomda intézet Popa Necşa Iános« — »Institut Tipografic Ioan Popa Necşa« — »Typographische Anstalt Iohann Popa Necşa« in Firmen-Register der Einzelfirmen des Hermannstädter königlichen Gerichtshofes Zahl 413/94 eingetragene Buchdruckerei sammt Zugehör dem Herrn Livius T. Albini, Advocaturskandidat in Hermannstadt; vice versa ich T. Livius Albini kaufe die genannte Buchdruckerei sammt Zugehör unter folgenden Bedingungen:

II Das Objekt dieses Kaufes wird von beiden Vertragschliessenden Partheien folgendermassen festgesetzt: Das bezeichnete Buchdruckereigeschäft in dem Stande in dem es sich eben befindet sammt allen Zugehör, nämlich die Druckerei samt allen Materiale, dem Mobilär derselben und der Redaktionslokalitäten, ferner dem Bücherverlag und Zeitungsverlag, dem Papier und sonstigen Vorräthen sowie sämtlichen Aktiven und Passiven, also allen Rechten und Verpflichtungen der Firma.

Gegenstand dises Vertrages sind ferner die für die beiden mitverkauften Zeitungen »Tribuna« und »Foaia Poporului« erlegten Cautionen in den Betrage von zusammen 7500 fl. Ö. W. welchen Betrag der Käufer T. Livius Albini dem Verkäufer ausser dem obigen Kaufpreis zu zahlen hat. Die Cautionen bleiben demnach für

die Vergangenheit sowie für die Zukunft unverändert haftbar.

III. Als Kaufpreis wird von beiden Parteien der Betrag von 12.000 d. i. Zwölftausend Gulden Ö. W. bestimmt und verpflichtet sich der Kaufpreis sowie den Betrag von Siebentausend fünfhundert Gulden als Entgelt für die cedirten Cautionen zusammen also 19.500 Neunzehntausend fünfhundert Gulden Ö. W. an den Verkäufer zu bezahlen

IV. Die Bestimmung der Zahlungsmodalitäten wird einen besonderen Übereinkommen vorbehalten.

V. Käufer und Verkäufer werden in einer gemeinsamen Eingabe die Löschung der bisherigen Firma beziehungsweise die Abänderung derselben in »Institut Tipografic T. L. Albini« bei dem königlichen Gerichtshof verlangen und auch die durch die Pressordnung vorgeschriebene Anzeige an den Obergespan des Hermannstädter Comitates betreffend die beiden Zeitungen »Tribuna« und »Foaia Poporului« machen.

VI. Der Käufer übernimmt mit dem Kaufobjekt auch das gesammte der Druckerei sowie der Redaktion und der Administration der Zeitungen und tritt in allen diesbezüglichen Verpflichtungen des Verkäufers.

Az ekként felvett okirat feleknek felolvas-
tatván mindenben megmagyaráztatván; általuk
jól megértve és helyeselve elfogadtatott és
aláíratott.

Kelt Nagyszebenben ezernyolczszáz ki-
lenczvennégy évi Február hó hetedikén T

50 kr.

bélyeg

Hogy ezen a nagyszebeni la-
kos Albini T. Livius részére kiállított hiteles
kiadvány az őrizetem alatt lévő egy száz
huszanegy forint és hetvenöt krajczáros
bélyegű eredetivel egyezik, ezennel tanusítom.

Kelt Nagyszebenben ezernyolcz-
száz kilenczvennégy évi Február hó hetedikén.

Megjegyzés: a negyedik oldalon ötödik
sorban T jegy alatt a szövegbe tartoznak
következő szavak: »Ioan Popa Necşa s. k.,
Albini T. Livius s. k. vevő«. Díjjegyzék:
munkadij 12 frt. 50 kr. írás díj 80 kr.
bélyeg 120 frt. 75 kr., hit. kiadv. 2 frt.
10 kr., összesen 137 frt. 15 kr. (P. H.)
Zágoni Gábor kir. közjegyző,

(P.)

Zágoni Gábor s. k.
kir. közjegyző.

(In traducere românească.)

Nr. not 47.

1894.

Duplicat legalizat.

Act notarial.

Înaintea mea Zágoni Gábor, notar reg. public în Sibiiu s'au prezentat în locul și ziua mai jos amintită locuitorii din Sibiiu: de-o parte Ioan Popa Neșa, tipograf (locuște Kirchengasse Nr. 11) ca vânzător; de altă parte T. Liviu Albin, candidat de avocat (locuște Wiesengasse Nr. 29) ca cumpărător, — pe care îi cunosc personal, — și pe motivul acesta precum și fiind-că știu scrie și ceti, mi-au cerut, cu omiterea martorilor, dresarea următorului act public;

Contract de cumpărare

*care s'a încheat între partidele sus amintite
precum urmează:*

I. Eu Ioan Popa Necșa, silit prin sentențele judecătorei de cerc din Sibiiu, ca judecătorie penală, de sub Nrii 527/894 și 552/894 a-mi vinde proprietatea, vînd prin această tipografia introdusă în registrul firmelor tribunalului comercial din Sibiiu la Nr. 413/894 sub firma »Nyomda intézet Popa Necșa Iánoș« — »Institut Tipografic Ioan Popa Necșa« — »Typogra-

fische Anstalt Johann Popa Necşa*, — cu toate apartinențele sale d-lui T. Liviu Albini, candidat de avocat în Sibiiu; vice versa eu T. Liviu Albini cumpăr tipografia sus amintită împreună cu apartinențele sale în următoarele condiții:

II. Obiectul acestei cumpărări îl statoresc ambele părți contrahente pe cum urmează: tipografia amintită în starea în care tocmai se află împreună cu toate apartinențele sale, adică tipografia cu tot materialul, mobilierul acesteia și cel din localitățile redacțiunii, editura de cărți și de ziare, hârtia și alte mărfuri în deposit, precum și toate activele și passivele, adică toate drepturile și datorințele firmei.

BCU Obiect al acestui contract sunt mai departe cauțiunile depuse în sumă totală de 7500 fl. v. a. pentru ziarele »Tribuna« și »Foaia Poporului«, care sumă cumpărătorul este dator a o plăti vânzătorului peste prețul de cumpărare. Cauțiunile vor rămânea deci și mai departe neschimbat depuse atât pentru trecut, cât și pentru viitor.

III. Ca preț de cumpărare se statorește de către ambele părți contrahente suma de 12.000 fl. zi douăsprezece mii floreni v. a. și cumpărătorul se obligă a plăti vânzătorului prețul acesta de cumpărare precum și suma de șapte mii cinci sute floreni ca preț al cauțiunilor cedate, adică în total 19.500 fl. nouăsprezece mii cinci sute floreni v. a.

IV. Dispozițiile modalităților de plătire se rezervă unei învoieli deosebite.

V. Cumpărătorul și vânzătorul vor cere tribunalului reg. într-o petiție comună ștergerea firmei de până acum, adică schimbarea ei în »Institut Tipografic T. Liviu Albini«, asemenea vor face și anunțările prescrise de procedura de presă la comitele suprem al comitatului Sibiiu referitor la ziarele »Tribuna« și »Foaia Poporului«.

VI. Cumpărătorul primește cu obiectul de cumpărare și întregul personal al tipografiei precum și al redacțiunii și al administrațiunii ziarelor și păsește în toate obligamentele vânzătorului referitoare la acesta.

Actul astfel dresat s'a cetit și explicat întru toate partidelor, cari înțelegându-l bine și aprobându-l l'au primit și iscălit.

Sibiiu, șapte Februarie una miie opt sute nouăzeci și patru T

Că acest duplicat oficios liberat, locuitorului sibiian T. Liviu Albini, corespunde originalului păstrat de mine și provăzut cu timbru de una sută douăzeci și unu floreni și șaptezeci și cinci cruceri, prin acestea adevăresc.

Sibiiu, șapte Februarie una miie opt sute nouăzeci și patru.

Notă: în şirul al cincilea de pe pagina a patra la semnul T sunt a se pune în text următoarele cuvinte; »Ioan Popa Necşa m. p. T. Liviu Albini m. p. cumpărător«. Tarif: lucrarea 12 fl. 50 cr., scrisul 80 cr., timbru 121 fl. 75 cr., duplicat oficios 2 fl. 10 cr., total 137 fl. 15 cr. (L. S.) Zăgoni Gábor m. p. notar regesc public.

(L. S.) Zăgoni Gábor m. p.
notar reg. public.

Pentru-ca nu cumva d-l T. Liviu Albini, noul «Strohmänn», să abuzeze de poziţiunea sa, a dresat următorul act:

146 ügyszám
1894.

Hiteles kiadvány.

Közjegyzői okirat.

Elöttem Zăgoni Gábor, nagyszebeni királyi közjegyző előtt alolirt helyen és napon megjelent nagyszebeni lakos és ügyvédjelölt Albini T. Livius (lak. Heltauergasse 17 ház szám alatt), — kit személyesen ismerék, — és ezen valamint azon oknál fogva is, hogy írni meg olvasni tud, tanuk melözésével a következő közokirat felvételére kért fel:

Schuldschein.

Über 19.500 das ist neunzehntausend fünfhundert Gulden, welche ich dem Herrn Dr. Iohann Rațiu advokat in Hermannstadt als Darlehen schuldig geworden zu sein hiemit anerkenne, nachdem mir derselbe zur Erwerbung des unter der Firma »Nyomda intézet Popa Necşa Iános,« — »Institut Tipografic Ioan Popa Necşa,« — »Typografische Anstalt Iohann Popa Necşa,« — im Firmenregister des hermannstädter königlichen Gerichtshofes eingetragenen Druckereigeschäftes sammt Bücher und Zeitungsverlag »Tribuna« und »Foaia Poporului« und der für die Zeitungen bereits erlegten Cautionen von zusammen 7500 fl., sage siebentausend fünfhundert Gulden, den eingangsbezeichneten Betrag von 19.500 fl., sage neunzehntausend fünfhundert Gulden Ö. V. derart dargeliehen hat dass er den Kaufpreis für die Druckerei sammt Zugehör per 12.000 fl., sage zwölftausend Gulden für mich an den früheren Eigentümer Iohann Popa Necşa bezahlt und auch bewirkt hat, dass Iohann Popa Necşa die genannten Cautionen an mich cedirt hat.

Um diese Schuld zu tilgen cedire ich zunächst die obenerwähnten Cautionen per 5000 sage fünftausend und 2500 sage zweitausendfünfhundert Gulden, somit zusammen 7500 fl., derart an Herrn Dr. Iohann Rațiu, dass diese Beträge für die Zeitungen »Tribuna« und »Foaia Popo-

rului« solange dieselben erscheinen, haftbar bleiben sollen, dass aber die Cationsbeträge jezt schon in das Eigenthum des Herrn Dr. Ratiu übergehen und dieser daher berechtigt ist dann, wenn diese Blätter zu erscheinen aufhören sollten die beiden Cautionen vom königlichen Steuramte zu beheben und rechtsverbindlich zu quittiren. — Von dem obigen Darlehensbetrage verpflichte ich mich Capital 3000 sage dreitausend Gulden am ersten Juni achtzehnhundertneunzigvier (1894), den Rest aber mit 9000 sage neuntausend Gulden bis 1 April 1895, Eintausendachthundertneunzigfünf zurück zu zahlen.

Sollte ich den bedungenen Zahlungstermin am ersten Juni 1894 nicht pünktlich einhalten, so wird der Gläubiger sofort berechtigt sein die Zahlung der ganzen Forderung von 12.000 sage Zwölftausend Gulden und etwaigen Kosten zu verlangen und eventuell im gerichtlichen Weg zu erzwingen. — Zur Sicherstellung dieser Forderung per Zwölftausend Gulden verpfändete ich dem Gläubiger die ganze Druckerei sammt allen Zugehör und insbesondere auch das Eigenthum an den genannten Zeitungen und gebe nicht nur meine Einwilligung dazu, dass der Gläubiger jezt schon und ohne eine Gefahr nachweisen zu müssen die Sicherstellungs-Exekution auf die Druckerei sammt Zugehör bei dem hermannstädter königlichen Berzirksgericht — dessen Competenz ich mich unterwerfe —

erwirken und vollziehen lasse, sondern ich räume dem Herrn Gläubiger bei dem Mangel einer entsprechenden Hypothek auch das Recht ein die gesammte Geschäftsführung sowohl der Druckerei als auch der Zeitungsunternehmungen und des sonstigen Verlagsgeschäftes selbst zu besorgen oder besorgen zu lassen und auch die gesammten Einnahmen des Geschäftes so lange zu beziehen bis der Betrag von Zwölftausend Gulden bar zurückgezahlt sein wird und erkläre, dass die Einnahmen des Geschäftes als Zahlungen des obigen Darlehens nicht angenommen werden können nachdem der Gläubiger auch das eventuelle Defizit des ganzen Geschäftes selbst zu decken sich verpflichtet hat; zum Schlusse unterwerfe ich mich der Competenz des hermannstädter königlichen Bezirksgerichtes und dem summarischen Verfahren.

Az ekként felvett okirat félnek felolvasztatott, megmagyaráztatott, általa jól megértve és helyeselve elfogadtatott, az 1874 évi 35 tcz 111 §-usában irt végrehajthatósággal bírónak kimondatott és előttem sajátkezüleg aláíratott. Nagyszeben ezernyolczszász kilenczven négy évi márczius hó huszan harmadikán. — T. Liviu Albini s. k. (P. H.) Zágoni Gábor s. k. kir. közjegyző. — Díj: munkadíj 7 frt 75 kr. írás 80 kr. bély. 61 frt 75 kr. hit. kiadvány 2 frt 10 kr. összesen 72 frt 40 kr. Hogy ezen a Dr. Rațiu Iános részére kiállított hiteles kiadvány az őri-

zetem alatt levő hatvanegy főt és hetvenöt kros bélyegű eredetivel egyezik, — tanusítom. — Nagyszeben ezernyolczszáz kilenczvennégy évi márczius hó huszanharminadikán (P. H.) Zágoni Gábor sk. kir. közjegyző.

(Pe românește:)

Nr. not. 146

1894

Duplicat legalisat.

Act notarial.

Înainte de mea, Zágoni Gábor, notar reg. public în Sibiiu, s'a prezentat în locul și ziua mai jos amintită locuitorul din Sibiiu și candidat de avocat T. Liviu Albin (locuiește strada Cisdădiei Nr. 17), — pe care îl cunosc personal, — și pe motivul acesta precum și fiind-că știe scrie și ceti, mi-a cerut, pe lângă omiterea martorilor, dresarea următorului act public:

Obligație.

Despre 19.500 adică nouespredece mii cinci sute floreni, cu care recunosc că îi dătesc ca împrumut d-lui Dr. Ioan Rațiu, avocat în Sibiiu fiind-că pentru acuirea tipografiei indusă în registrul firmelor tribunăului comercial din Sibiiu sub firma »Nyomdaintézet Popa Necsa János«, — »Institut tipografic Ioan Popa Necsa«, — »Typographische Anstalt Johann Popa Necsa«

cu editura de cărți și a ziarelor »Tribuna« și »Foaia Poporului« și a cauțiunilor deja depuse pentru diare în total cu 7500 adecă șapte mii cinci sute floreni, adecă suma indicată mai sus de 19 500 fl., adecă nouespredece mii cinci sute floreni val. austr. dînsul astfel mi-a împrumutat-o, că a plătit pentru mine proprietarului antecesor, Ioan Popa Necșa, prețul de cumpărare pentru tipografie și apartinențe, cu 12.000 fl. adecă douespredece mii floreni și a exoperat totodată ca Ioan Popa Necșa să-mi cedeze mie cauțiunile numite.

Pentru achitarea acestei datorii cedez înaintea de toate cauțiunile mai sus amintite de 5000 fl. adecă cinci mii și 2500 fl. adecă două mii cinci sute, în total 7500 fl. astfel d-lui Dr. Ioan Rațiu, că sumele acestea să garanteze și mai departe pentru ambele ziare »Tribuna« și »Foaia Poporului« până când acestea vor apare, trec însă sumele acestea de pe acum în proprietatea d-lui Dr. Ioan Rațiu, care este prin urmare îndreptățit a ridica dela perceptoratul reg. ambele cauțiuni și a le chita cu deplină putere de drept atunci, când aceste diare vor înceta de a mai apare. Din împrumutul de mai sus mă oblig a replăti 3000 fl. zi trei mii floreni capital, la prima Iunie una miie opt sute nouedeci și patru (1894), iar restul de 9000 fl., zi nouă mii floreni, până la 1-ma Aprilie 1895 una miie opt sute nouedeci și cinci.

În cazul când nu aş observa punctual terminul de plată la prima Iunie 1894, creditorul va fi imediat îndreptăţit a cere plăţirea întregii pretensiuni de 12.000 fl, zi douăsprezece mii floreni cu spese cu tot şi eventual a sili plăţirea pe cale judecătorească. Pentru asigurarea acestei pretensiuni de douăsprezece mii zălogesc creditorului întreaga tipografie cu aparţinente cu tot şi în deosebi şi proprietatea asupra numitelor diare, şi îmi dau nu numai învoirea, ca creditorul, de pe acum şi fără să trebuească a dovedi pericolul, să exopereze şi să efectueze prin judecătoria de cerc din Sibiiu — la a cărei competenţă mă supun — execuţia de asigurare asupra tipografiei şi a aparţinţelor sale, ci în lipsa unei ipoteci corăspundătoare, dau totodată d-lui creditor şi dreptul de a purta însuşi sau prin un altul întreaga gestiune atât a tipografiei, cât şi a întreprinderii de diare şi a celorlalte edituri şi a ridica însuşi toate percepţiunile întregii întreprinderi până când nu va fi replătită în numerar suma de douăsprezece mii floreni, şi declar că înratele întreprinderii nu se pot considera ca plătiri a împrumutului de mai sus, după-ce creditorul s'a obligat a acoperi însuşi şi deficitul eventual al întregii întreprinderi; în sfîrşit mă supun competenţei judecătoriei de cerc din Sibiiu şi procedurii sumare.

Actul astfel dresat s'a cetit şi explicat partidei, care înţelegîndu-l şi aprobîndu-l l-a

primit, iar în înțelesul §-lui 111 din art. de lege 35 ex 1874 s'a declarat de executabil și s'a iscălit cu mâna proprie în fața mea. Sibiiu la douăzeci-și-trei Martie una miie opt sute nouăzeci-și-patru. T. Liviu Albin m. p. (L. S.) Zágoni Gábor m. p., notar reg. public. Tarif: lucrarea 7 fl. 75 cr., scrisul 80 cr., timbre 61 fl. 75 cr., duplicatul leg. 2 fl. 10 cr. Total 72 fl. 40 cr.

Că acest duplicat legalizat eliberat d-lui Dr. Ioan Rațiu corăspunde originalului păstrat de mine și provădit cu timbru de șasezeci-și-unu floreni șaptezeci-și-cinci cruceri, adevăresc. Sibiiu douăzeci-și-trei Martie una miie opt sute nouăzeci-și-patru. (L. S.) Zágoni Gábor m. p., notar reg. public.

Pentru-ca nici d-l Rațiu să nu poată abusa de drepturile ce i-se acoardă în această obligațiune fictivă a iscălit următoarea declarațiune:

D e c l a r a ț i u n e .

Prin aceasta declar, că pretensiunea de 19.500 fl. v. a. și nouă-spre-dece mii cinci sute floreni v. a. din obligația notarială de dtto Sibiiu 16 Ianuarie 1894 față cu dl Ioan Popa Necșa, este averea Comitetului partidului național român din Transilvania și Ungaria, avere destinată a servi la întreținerea diarelor chemate să

apere și să susțină programul național din 1881 și îndeosebi a ziarelor »Tribuna« și »Foaia Popului« și eventual a ziarelor menite să înlocuiască pe cele amintite și resp. a celor ce le-ar înființa din nou în scopul indicat.

Drept aceea, atât în numele meu, cât și al erediilor mei cedez cu deplină putere de lege numitului Comitet, compus actualmente din d-nii: George Pop de Băsești, Eugen Brote, Dr. Vasile Lucaciū, Demetriū Comșa, Septimiū Albini, Nicolae Cristea, Basiliū Rațiū, Iuliū Cororian, Rubin Pațița, Dr. Teodor Mihali, Aurel Suciu, Daniil Lica, Dr. Daniil P. Barcianu, Dr. Gavriil Tripon, Dr. Vasile Fodor, Gherasim Domide, Dr. George Popovici, Aurel C. Popovici, Dr. I. T. Mera, Mihaiū Veliciu, Patriciū Barbul, Romul de Crainic, Gavriil Lazar de Purcăreți și Vasile Ignat, toate drepturile și sarcinile mele cuprinse în obligația sus amintită, și în special dreptul **de a dispune, conduce și administra** »Institutul Tipografic« și toate editurile sale.

Cetind și primind de al meu cuprinsul acestei declarațiuni, am subscris spre întărire cu mâna proprie în fața martorilor prezenți.

Sibiu, 16 Ianuarie 1894.

Dr. Ioan Rațiū m. p.,
advocat.

Victor Tordășianu m. p.,

T. L. Albini m. p.

martori.

După chiar firea lucrurilor e evident că nici d-l Ioan Popa-Necşa, nici d-l T. Liviu Albini n'au plătit, nici nu puteau fi socotiţi datori ca să plătească preţul cumpărării tipografiei şi a foilor.

După contract d-l Brote avea să primească 12.000 florini şi rebonificarea cauţiunei, care reprezenta valoarea nominală (în bonuri) 7500 florini. Dl Raţiu a stabilit la 27 Decembre 1893 modul de plată astfel: în «timpul cel mai scurt» va trimite 6000 fl., iar pentru rest oferă suma de 6000 fl., depusă de comitet ca cauţiune şi până atunci neatacată, ceea ce avea înţelesul că comitetul va depune o nouă cauţiune, iar d-l Brote poate să dispună despre cea veche.

La 17 Februarie n. 1894 d-l Raţiu însărcinează pe d-l Comşa, secretariul Comitetului naţional, se adreseze d-lui Brote următoarea scrisoare:

Mult Stimat Domnule,

Întrevenind mai multe pedeci şi lucrări neprevăzute, biuroul Comitetului central nu a fost în poziţie să Vă trimită la timpul său suma de

2789 fl., din vinderea »Institutului Tipografic«. Şi fiind-ca raţiociniul pro 1893 nu este încă isprăvit, am trimis cu posta de astăzi pe seama D-Tale, sub adresa d-lui Ioan Bianu, suma rotundă de 2500 fl., şi două mii cinci sute fiorini v. a. Raţiociniul amintit, aşa sperăm, să va încheia peste câte-va zile, când apoi va urma computarea în regulă şi eventual frimiterea restului cuvenit. Despre primirea sumei de 2500 fl. Vă rugăm să trimiteţi chitanţă în regulă, achitând tot-odată suma de 7278 fl. 65 cr., pe care o solvise Comitetul central drept cauţiuni pentru »Tribuna« şi »Foaia Poporului«. Din cauţiunile depuse în suma totală de 8250 fl., se vor computa în favorul D-Tale 961 fl. 25 cr.

De altcum rămâne să trimitem o specificare a condiţiilor de plătire, cum şi o copie a raţiociniului încheiat, cuprinzând datele şi lămuririle mai de aproape.

Primiţi Vă rog, asigurarea stimei şi devotamentului distins ce Vă păstrează

Sibiiu, 17 Februarie n. 1894.

Biuroul Comitetului central al partidului naţion.-rom.

La însărcinarea presidiului:

Dem. Comşa m. p.

secretar.

P. S. Suma de mai sus de 2500 fl. v. a. numai astăzi Vi-s'a trimis prin d-l Diamandi

Manole, fiind expediția prin postă prea costisitoare, ceea ce reatifică din încredințarea domnului president.

T. Liviu Albini m. p.

Domniei Sale Domnului Eugen Brote

București.

Nimeni nu va putea înțelege mai mult din textul acestei scrisori decât că în socoteala prețului de cumpărare de 12.000 florini să trimit în numerar 2500 și să promite pentru altă dată «o specificare a condițiilor de plătire», «date și lămuriri mai de aproape». Ce o fi avînd încheierea socotelilor pe anul 1894 a face cu acel preț; pentru ce să cere o chitanță pentru suma de 7288 fl. 65 cr. pe care Comitetul ar fi solvit-o în socoteala cauțiunilor, după-ce tocmai aceste cauțiuni se oferise d-lui Brote ca plată în prețul cumpărării rămîne cu desevîrșire nedeslușit.

După această scrisoare n'a mai urmat nimic, nici trimitere de bani, nici «specificarea condițiilor de plătire», nici «date» nici «lămuriri».

Doi ani în urmă, la 12/24 Ianuarie 1896, după-ce d-l Dr. Ioan Rațiu a intrat

în stăpânirea «Tribunei» a d-l Eugen Brote a adresat redacțiunei acestei foi următoarea scrisoare, care însă nu s'a publicat în coloanele ei:

București, 12 (24) Ianuarie 1896.

Domnule Redactor,

Cu privire la deslușirile ce binevoiți a da în numărul 7 al »Tribunei« despre modul cum aș fi primit eu suma de 19.500 fl., ca preț de vânzare al »Institutului Tipografic« cu foile sale »Tribuna« și »Foaia Poporului«, Vă rog să inserați în coloanele stimabilului D-Voastră și următoarele constatări și rectificări:

1. Din suma de 19.500 fl. n'am primit decât 2.500 fl.

2. Despre restul de 17.000 fl., nu mi s'a prezentat nici de Comitet, nici de d-l Dr. Rațiu, nici de alt-cineva vre-o dovadă, sau vre-o socoteală, sau peste tot vre-o indicațiune, cum anume s'ar fi folosit această sumă, pentru-ca eu, vânzătorul, să o pot considera de plătită în prețul de vânzare al »Institutului«.

3. Datoriile, de care binevoiți a aminti în articolul din cestiune, nu sunt datorii private ale mele, ci ale »Institutului Tipografic«, în ale cărui registre comerciale erau introduse. Prin urmare, dacă s'au plătit asemenea datorii (passive),

prin cumpărător, nu s'a făcut alt-ceva decât s'a procedat în conformitate cu condițiunile contractului de vânzare, care dispune, că cumpărătorul primește »Institutul« cu toate activele și pasivele sale. Precum se vor fi plătit datorii, în același timp se vor fi încasat și pretențiuni (active.)

4. Pentru-ca cineva să poată susține cu temei, că eu am primit suma de 19.000 fl., trebuie să aibă la mână chitanța mea, sau cel puțin să se poată proba prin alte acte, că plățile ce se susține că s'ar fi făcut pentru mine unei a treia persoană, sunt recunoscute și de mine ca bine făcute și că și eu le consider ca echivalente cu plățirea prețului de cumpărare. N'am dat chitanță, fiind-că nimeni nu mi-a cerut-o și nici nu era în drept să mi-o ceară. N'am recunoscut plăți făcute unei a treia persoană, fiind-că nimeni nu mi-a prezentat probe, nici nu mi-a adus la cunoștință că ar fi făcut asemenea plăți.

Primiți, Vă rog, expresiunea considerațiunii mele, ce Vi-o păstrez:

Eugen Brote m. p.

Stând ast-fel lucrurile e invederat, că d-l Eugen Brote nu numai a fost *silit* să facă declarațiunea de a fi vândut un stabiliment creat de D-sa și de amicii săi cu multă osteneală, cu mari jertfe și

expuindu-se la prigoniri, dar a mai și fost frustrat de averea sa privată.

De acea majoritatea bărbaților, căroră în virtutea declarațiunii date de d-l Dr. Ioan Rațiu li se cuvine dreptul de a dispune de «*Institutul Tipografic*», și dintre cari unul a răposat, (Romul de Crainic) a subscris următoarea declarațiune :

Dl Dr. Ioan Rațiu, avocat în Sibiiu, a dat la mâinile noastre următoarea

BCU Cluj / CeDe Library Cluj **Declarațiune.**

Prin aceasta declar, că pretensiunea de 19.500 fl. v. a. și nouăsprezece mii cinci sute floreni v. a. din obligația notarială Nr. ... dto Sibiiu 16 Ianuarie 1894 față cu d-l Ioan Popa Necșa este averea comitetului partidului național român din Transilvania și Ungaria, avere destinată a servi la întreținerea ziarelor chemate să apere și să susțină programul național din 1881 și în deosebi a ziarelor »*Tribuna*« și »*Foaia Poporului*« și eventual a ziarelor menite să înlocuiască pe cele amintite și respective a celor ce le-ar înființa din nou în scopul indicat.

Drept aceea, atât în numele meu, cât și al erediilor mei cedez cu deplină putere de lege numitului comitet, compus actualmente din d-nii:

George Pop de Băsesci, Eugen Brote, Dr. Vasile Lucaciu, Demetriu Comșa, Septimiu Albini, Nicolae Cristea, Basiliu Rațiu, Iuliu Coroian, Rubin Pațița, Dr. Teodor Mihali, Aurel Suciu, Daniil Lica, Dr. Daniil P. Barcianu, Dr. Gavriil Tripon, Dr. Vasile Fodor, Gherasim Domide, Dr. George Popoviciu, Aurel C. Popovici, Dr. I. T. Mera, Mihaiu Veliciu, Patriciu Barbu, Romul de Crainic, Gavriil Lazar de Purcăreți și Vasile Ignat: toate drepturile și sarcinile mele cuprinse în obligația sus amintită și în special dreptul de a dispune, conduce și administra »Institutul tipografic« și toate editurile sale.

Cetind și primind de al meu cuprinsul acestei declarațiuni, am subscriș spre întărire cu mâna proprie în fața martorilor prezenți:

Dr. Ioan Rațiu *m. p.*

martori :

advocat.

Victor Todășianu *m. p.*,

T. L. Albini *m. p.*,

În virtutea acestei declarațiuni noi subscrișii avem în mod neîndoios »dreptul de a dispune, conduce și administra „Institutul Tipografic“ și toate editurile sale“.

Conduc de motive politice, asupra cărora nu credem de cuviință a intra de-ocamdată în discuțiune, d-l Dr. Ioan Rațiu întemeiat pe votul a 6 membri din douăzeci și trei îndrep-

tățiți, a ținut tocmai în această situație gravă politică a cere intervenirea judecătoriei reg. ungare pentru secuestrarea „*Institutului Tipografic*” și a editurilor sale și a alungat prin intervenirea poliției din tipografie pe omul nostru de încredere d-l T. Liviu Albini și din redacțiunile foilor pe redactori Ioan Russu-Șirianu și G. Bogdan-Duică, și ast-fel a produs în viața noastră publică unul din cele mai triste conflicte.

Exprimându-ne adinca părere de rău pentru violența, cu care d-l Dr. Ioan Rațiu a înăsprit acest conflict, și ferindu-ne de răspunderea ce am lua asupra noastră, dacă am contribui la continuarea lui, nu vom recurge la intervenirea judecătoriilor noastre.

Declarăm însă:

I. că nu am autorizat pe d-l Dr. Ioan Rațiu să ceară tocmai acum intervenirea judecătoriei și cu atât mai puțin a poliției în afacerile interne ale partidului național român,

II. că considerăm procederea d-lui Dr. Ioan Rațiu ca un abus de încredere,

III. că actele ce d-l Dr. Ioan Rațiu va săvârși de aici înainte, fie în administrațiunea »Institutului tipografic și a foilor »*Tribuna*” și »*Foia Poporului*», fie ca președinte al comitetului executiv al partidului național român, nu sunt în conformitate cu voința noastră!

Învităm dar pe toți aderenții sinceri ai partidului național român să rămână în reserva potrivită cu interesele naționale față cu ori-și-ce inițiativă luată de d-l Dr. Ioan Rațiu, care nu a corespuns încrederii puse într'ênsul.

31 Ianuarie 1896.

Dr. Vasile Lucacu,
secretar general.

Eugen Brote,
vicepresident.

Demetriu Comșa,
secretar I.

Septimiu Albini,
secretar II.

Nicolae Cristea.

Dr. D. P. Barcianu.

Aurel Suchu.

Dr. I. T. Mera.

Gavriil Lazar de Purcăreți.

Aurel C. Popovici.

Mihail Veliciu.*)

Dr. V. Fodor.

---

*) Dl *M. Veliciu*, după-ce s'a ținut ședința dela 1 Februarie a. c., crezând că acum este aranjată chestiunea, și-a retras iscălitura. Pentru ce d-l Dr. I. Rațiu a făcut *până atunci* și-o dase și dînsul cu toată inima, ca și ceilalți membrii.